

ATOOMVRIJE KULTUUR? JA BEDANKT!

KULTUREEL FRONT 21. OKTOBER 1981

www.toneelwerkgroepproloog.nl

Kultureel Front is het driemaandelijks tijdschrift van het Kultureel Front, een organisatie van producenten en verspreiders van cultuur. Alle aangesloten groepen willen in hun werk een anti-patriarchaal en een anti-kapitalistisch standpunt uitdrukken. In het Kultureel Front steunen ze elkaar bij de opbouw en de verdediging van de strijdcultuur.

De abonnementsprijs van dit blad bedraagt f 20 of 300 Bfr. voor vier nummers, verzendkosten inbegrepen. Je kunt je abonneren, door een briefje te zenden naar: Kultureel Front Vlaanderen vzw, Lange Winkelstraat 32, B-2000, Antwerpen of naar Kultureel Front Nederland, Hucht 43, postcode 4001 NL, Tiel. Telefoon van Kultureel Front Nederland: 040-317263.

Het vermelde bedrag graag gireren naar het nummer: 551-2523301-12 van de Bank van Parijs en de Nederlanden (voor Vlaanderen) of naar postgiro 4050943 (voor Nederland) Dit nummer is in de betere boekhandel te krijgen voor f 5 of 80 Bfr.

De redactie van dit nummer werd gevoerd door Agnes Hollanders, Willy De Greef, Viona Westra, Luc Pien en Tinus Schneiders voor Vlaanderen en Tinus Heymans, Peter Koene en Jan Smeets voor Nederland.

De tekeningen in dit nummer zijn van Luc Zeebroek (Kamagurka) en Karlos Kallens.

De lay-out werd verzorgd door Rietje Smeets.

STRIJDKULTUUR... zo doopte de beweging van linkse cultuurmakers haar werk bij haar "ontstaan" na mei '68. Wat die term in onze dagen precies dekt, kan eigenlijk niemand zeggen; velen willen dit etiket ook niet meer opgeplakt krijgen. Maar dat is een discussie apart.

In ieder geval is het een feit, dat de linkse theater, muziekgroepen, zangkoren, grafische kollektieven, beeldende kunstenaars, filmmakers, enz... zich nog steeds voor de strijd interesseren; veel meer zelfs, zij gooien zich er nog dagelijks in !

Eén van de markantste voorbeelden daarvan is zeker de manier waarop de linkse cultuurbeweging (en niet uitsluitend de Kultureel Front-groepen) zichzelf de vredesproblematiek en het kernenergievraagstuk is gaan aantrekken.

Op ontelbare manifestaties en akties waren zij aanwezig om, meestal belangeloos, hun diensten aan te bieden. En onvermijdelijk werden er voor die gelegenheden toneelstukken, liedjes, affiches, gedichten, etc. gemaakt, die op een direkte en inhoudelijke manier opkwamen tegen atoombewapening en tegen kernenergie. Dat is de manier waarop veel linkse cultuurmakers in Nederland en Vlaanderen zich aan de kant van de bewegingen tegen deze verschillende vormen van atoomdreiging schaar-den.

In dit nummer een overzicht - verre van volledig - van het werk van die cultuurproducenten en andere cultuurinitiatieven binnen deze bewegingen. Inventarisatie, analyse, interviews met figuren uit die bewegingen wisselen gedichten, liedjes, tekstfragmenten en affiches af. Zo hopen wij de lezer duidelijk te kunnen maken, hoe breed en hoe kleurrijk en tegelijk hoe sterk die bewegingen en hun strijdcultuur zijn. Want door provocaties van de overheid en haar ordeapparaat is de strijd van deze bewegingen vaak niet letterlijk genoeg te nemen !

STRIJDKULTUUR IS MOOI, MAAR WIE LOST DE MENSEN OP DE BARRIKADEN AF ?

De strijdkultuur, zoals die funktioneerde in de jaren zeventig - gedomineerd door beroepskunstenaars, voor wie het een strijd was om in hun werk een politieke stellingname naar voren te brengen en met subsidie van de overheid hun werk aan 'doelgroepen' aan te bieden - is door de ontwikkelingen van de afgelopen jaren geworden tot "slechts" een onderdeel van een veel bredere strijdkultuurbeweging. Op de vleugels van de vrouwenstrijd, de flikkerstrijd, de strijd tegen kernenergie en kernwapens en de kraakbeweging zijn er honderden amateurgroepen naar boven gekomen die in een nauwe relatie met die bewegingen de gedachten en gevoelens, de triomf en de teleurstelling, de ervaringen en konklusies van deze sectoren van de maatschappelijke strijd verwoorden en verbeelden. Het is waarschijnlijk een van de belangrijkste werkingen, die tien jaar strijdkultuur opgeleverd heeft, dat het in onze dagen vanzelfsprekend is om, wanneer je in actie komt tegen maatschappelijk onrecht, cultuurmiddelen te gebruiken om je strijd te propagieren. Er is in de jaren zeventig maar weinig moeite gedaan door de strijdkultuurproducenten om een systematische democratisering van de cultuurmiddelen te bewerkstelligen. Dat die democratisering toch plaatsgevonden heeft ligt m.i. aan twee zaken. Allereerst aan de manier waarop er in de zeventiger jaren door die professionele strijdkultuurproducenten omgesprongen is met cultuur: veel kijkenden en luisterenden hebben cultuur kennelijk kunnen herkennen als een strijdmiddel... Maar ook aan de veranderingen, die er opgetreden zijn in het karakter van maatschappelijk verzet: er is een groot verschil tussen iemand die in het weekend demonstreert tegen de oorlog in Vietnam en iemand die in een kraakpand woont. Onderwijsoppositie pleegde je onder werktijd, maar vrouw of flikker ben je de hele dag.

Voor mensen, die actief zijn in de kraakbeweging, in de vrouwen- of homo-beweging is verzet een geïntegreerd onderdeel van hun dagelijks leven en cultuur vaak een geïntegreerd onderdeel van hun verzet: de manier waarop hij gekleed gaat en zich opmaakt is voor de roze-driehoekaktivist een van zijn effectiefste strijdmiddelen. Ook in de beweging tegen kernenergie en kernwapens zie je zeer veel "informele" cultuur - je hoeft maar over het tentenkamp van de blokkade te Dodewaard te lopen om zeer verschillende uitingen van die cultuur te zien, waarmee de activisten daar hun verzet verwoorden en verbeelden: de versierde tenten - leuzen, tekeningen, molentjes; de spandoeken, soms van zeer ingewikkeld applikatiewerk; de geschilderde auto's en bussen; de affiches en buttons, de T-shirts met schilderwerk of applikatie. Tijdens demonstraties en manifestaties gebeurt het meer en meer dat mensen komen tot "gelegenheidsakts", in de demonstraties loopgroepen en ver-

sierde wagens - groepen, verkleed en gesminkt als skeletten; wagens met daarop een plastische verbeelding van een a.s. kernramp... en op de podia van manifestaties gebeurt het steeds vaker, dat groepen spontaan en snel geïmproviseerd tot een theatraal statement komen. Vanuit zo'n verzetspraktijk en zo'n houding t.o.v. cultuurmiddelen is het maar een kleine stap naar een wat georganiseerdere vorm van strijdkultuur maken.

THEATER OP DE VERKEERDE BRES

De professionele strijdkultuurmakers hadden overigens de aansluiting bij dit deel van de strijdkultuur bijna gemist. (En die grote hoos van amateurgroepen is ook zeker mede ontstaan door de ontoereikendheid van de bestaande strijdkultuur.) Toen in voorjaar '80 de professionelen in het kader van de tentoonstelling "Theater op de Bres" hun tienjarige praktijk evalueerden in een voorstellingen- en discussieprogramma in het Amsterdamse Shaffytheater, was net de Vondelstraat gebarricadeerd. En toen in die discussie stemmen opgingen dat de strijdkultuur niet in Shaffy, maar in de Vondelstraat thuishoorde, bleek eigenlijk geen van de groepen voor een dergelijke actie repertoire te hebben. (Er zijn wel groepen naar toe gegaan om te spelen, maar de strijdkultuur, die daar werkelijk hout sneed kwam van de krakersformatie "De Loeiende Koevoet".) Ondertussen zijn er een aantal groepen van professionele strijdkultuurmakers, die de aansluiting wel hebben weten te maken, anderen hebben de strijdkultuur vaarwel gezegd en zijn het pad weer opgegaan van "de allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emotie" - tenminste zo interpreteer ik de manier waarop Sater de "teleurgestelde dertiger" uithangt in haar nieuwste stuk.

Die teleurstelling is natuurlijk wel te verklaren. Vanaf '68 heeft de strijdkultuur een aantal heldere en eenduidige ordewoorden gehad: vanuit een interpretatiekader, dat door politiek-ekonomische analyses werd overheerst moest aan het publiek duidelijk gemaakt worden hoe maatschappelijke onderdrukking georganiseerd wordt, hoe je je daartegen moet verzetten en wat uiteindelijk het perspectief van die strijd is. Dat gaf de strijdkultuur overigens een nadrukkelijk edukatief karakter: "Vormingstoneel" - het woord zegt het al. En in de zeventigerjaren - zeker in de eerste vijf, zes - had dat onmiskenbaar een grote functie. Maar m.n. de vrouwenstrijd heeft aangetoond, dat er meer te veranderen valt, dan alleen de ekonomische verhoudingen - alle versteende verhoudingen zullen aan 't wankelen moeten worden gebracht. En de strijdkultuur

van de vrouwenbeweging heeft ook nadrukkelijk de eenzijdigheid van de werking van overdracht van informatie en analyse aangevoeld. De oude kaders van de strijdkultuur waren derhalve niet direkt de aangewezen personen om voorop te lopen in de cultuur van de bewegingen die in de late zeventiger jaren onstonden, want de nieuwe golf van strijdkultuur was een kritiek op vorm en inhoud van de oude ! Natuurlijk, de vrouwen van de diverse professionele groepen hebben binnen hun gezelschappen kapitaal werk verzet als het gaat om de opbouw van het vrouwen-theater. Maar dat werk moet toch ook gezien worden als een oppositie tegen een praktijk, die door de mannen beheerst werd.

Het is best tekenend, dat de eerste akts, die de professionele strijdkultuurgroepen maken voor de anti-kernenergiebeweging de mist in gaan, juist doordat ze de economische en politieke aspecten van de kernenergie uit willen leggen - en dat aan een publiek, dat gehoor gaf aan de oproep om te hoop te lopen tegen kernenergie, vanuit vaak zeer emotionele motivaties. Wanneer je tien jaar voorop gelopen hebt, en je blijkt ineens achteraan te lopen; wanneer je tien jaar lang het idee gehad hebt met je werk mensen te helpen zichzelf te bevrijden en je blijkt in je eigen gezin of op je werk zelf een onderdrukker, dat kan dat behoorlijk wat teleurstelling oproepen en dan is er best moed voor nodig, om je weer op nieuw in te schakelen in de strijd - van voren af aan werkend aan nieuwe vormen en nieuwe inhoud...

ANGST LEERT LACHEN, ANGST LEERT ZINGEN

Een van de radikaalste aantastingen van het grote gelijk van de politieke theorie en het politieke perspectief van de strijdkultuur van de zeventiger jaren is de manier waarop de gevolgen van kernwapens en kernenergie zich tussen de dag van vandaag en het perspectief op een socialistische maatschappij dringen. Wanneer je je nu niet verzet tegen deze zaken, wordt het denken aan een betere maatschappij wel het wereldrecord idealisme.

Het karakter van de bedreiging van atoomsplitsing en haar gevolgen beïnvloedt dan ook zeer sterk het karakter van de strijdkultuur binnen deze bewegingen. Die bedreiging roept twee zaken in sterke mate bij mensen op: angst voor de gevolgen, waarvan de massale omvang moeilijk te bevatten, maar des te dreigender is en het besef wat een absurd systeem het kapitalisme is, dat het zichzelf, uit naam van een voortdurende groei, totaal vernietigt.

In februari j.l. bracht een aktiegroep van boeren uit de Noord-Oostpolder een nota uit: "Een stralende toekomst in de landbouw", over de gevolgen, die kernenergie en kernafval hebben en kunnen gaan krijgen voor hun bedrijfstak. En ze hebben zich geen moeite bespaard, om de nota door het gehele land aan boeren te presenteren. Zo haalden ze bijv. Jane Lee naar Nederland, een boerin van Three Miles Island, bij Harrisburg, die al jaren gegevens verzameld over de gevolgen van de kerncentrale daar voor de plaatselijke bevolking..

Jane Lee heeft op een aantal plaatsen in Nederland voor veel belangstellenden haar verhaal gedaan: onthullende feiten en konklusies afgewisseld met spannende en soms komische verhalen over hoe ze, die feiten achterhaald heeft - heeft weten te ontfutselen aan overheid en wetenschap. En haar lezing eindigde ze met het voorlezen van een gedicht. Het is geschreven door Shirley Hower, een vrouw uit de omgeving van Harrisburg en het gaat over het leven daar ná de bijna-ramp met de centrale...

*almost two years have gone past
but the fears, they still last*

*a siren at night
brings terror and fright*

*when a child becomes ill
we wonder
if he's adversely
reacting to radioactivity*

*we are told to forget
our fictitious fears were unfounded
and yet*

*how can we believe the things we've been told
how many more lies will the future unfold*

Als je regelmatig manifestaties tegen kernenergie en kernwapens bezoekt, gaat de begrensde werking van voorlichting over de atoomtechnologie je opvallen. Let wel - m.i. is het van levensbelang voor deze bewegingen om de ontwikkelingen in de technologie van de atoomsplijting op de voet te volgen en de manipulaties van de politici met deze complexe materie te ontmaskeren.

Foto: Carlos Flores Navea.

Satire van de Nieuwe Komedie: "Kernenergie doodt gewoon".

Arnhem 26 sept. '81. Foto: Rietje Smeets.

ren. Maar dat is geen aktiviteit, waardoor de strijdbaarheid van de meeste bezoekers van manifestaties gevoed wordt. M.n. niet omdat veel inleiders niet in staat zijn, een kontakt te leggen tussen hun eigen deskundigheid en de persoonlijke en emotionele betrokkenheid van hun gehoor. En dat was ook, waar de professionele groepen in eerste instantie over struikelden. "Wij zijn niet af te koelen" van Proloog en de "Radio Rijnmondshow" van Diskus mogen er van getuigen, hoe de herkansing benut is... Overigens is die ruimte, die er voor emotionele aspecten gekomen is binnen de strijdcultuur er een belangrijke oorzaak van, dat de strijdcultuur zich van veel meer kultuurdisciplines gaat bedienen: beeldende kunst en poezie zijn daar wel de meest opmerkelijke van. Binnen de vrouwenbeweging is poezie een zeer effectief uitdrukkingsmiddel gebleken en de poezie in dit nummer - die niet representatief is voor wat er op dit moment aan poezie tegen kernenergie en kernwapens geschreven wordt - geeft aan, wat ze kan betekenen voor de bewegingen. Muziek heeft op dit moment binnen de totale strijdcultuur een veel groter belang dan theater; terwijl je, sprekend over de strijdcultuur van de zeventiger jaren, het eigenlijk uitsluitend over theater hebt.

Het omzetten van angst in aktieve argwaan, zoals dat gebeurt in het gedicht, dat Jane Lee voorlas, (als afsluiting van een lezing, waarin ze overigens zeer knap haar betrokkenheid én haar deskundigheid geïntegreerd overdroeg,) was één van de taken, die de strijdcultuur binnen de bewegingen tegen kernenergie en kernwapens opgenomen heeft. De tweede is het failliet van het kapitalisme aantonen. En het gehanteerde middel daartoe is de satire.

"Akkoord, er wordt gelachen in de zaal, want de personages laten zich betrappen in al hun kleinheid en het wemelt van de tragikomische tot absurde dialogen en situaties. Maar het is een bezwerende en geen bevrijdende lach, nog het best te vergelijken met het fluiten van iemand, die bang is in het donker. Dit is traumatisch theater, dat zijn doel niet mist."

Dat zegt de Nieuwe Gazet over "De laatste strohalm", het stuk van Tentakel over vier mensen in een atoomschuilkelder.

"Geen enkele toeschouwer verlaat de zaal zonder een extreem gevoel van haat tegen de atoomdreiging en haar verantwoordelijkheden."

Een persreactie van De Morgen op dat stuk. En in twee fragmenten van recensies de functie van satire als strijdcultuurmiddel voor de "ani-atoom-kultuur". Middel, geen doel !

De VPRO heeft in de maand augustus al haar TV-avonden gewijd aan atoomwapens. Een zeer knap projekt waarvan de houding tegenover de dreiging van een atoomoorlog in schrille tegenstelling stond met de ludieke begeleiding, die het kreeg in de VPRO-gids. Daarin werden gedurende die maand korte verhalen van Nederlandse auteurs opgenomen onder het motto: "De dag, dat de bom valt". Geen van die schrijvers was in staat om de nucleaire waanzin anders te interpreteren, dan een overgaande gekte van de mensheid, waar je maar eens om moet lachen of cynisch over moet doen. Satire, zoals ook Jasperina de Jong en Eric Herfst die bedrijven in hun nieuwe programma: Ze zitten in hun schuilkelder, maar die is uit zuinigheidsoverwegingen te laag gebouwd, zodat ze bij het opstaan voortdurend het hoofd stoten; de drank is op - niet aangevuld na het schuilkelderfeest - en de radio staat op het plezierjacht. Een vreselijk vooruitzicht voor de kleinburgers ! En als er dan geklopt wordt op het luik, begint Erik in "potjes"-Russies te roepen, dat ie de oorlog niet gewild heeft en dat ze altijd al rood geweest zijn. Maar het is de buurman, die komt zeggen, dat de parkeerlichten van de auto nog aanstaan... Lachen, gieren, brullen, maar de nukleaire afgang van de mensheid is steeds ingewisseld voor de afgang van Erik voor z'n buurman...

DE AFLOSSING OP DE BARRIKADEN

Wanneer ik dit schrijf liggen de ervaringen van het afgelopen weekend - de blokkade van Dodewaard - nog nog zo vooraan in m'n geheugen, dat ze een drempel vormen voor alles, wat ik van verder terug wil oproepen. Ik heb in Dodewaard muziek gemaakt met Werktuig. Muziek voor de mensen die terug kwamen van de barrikaden om even wat lucht zonder traangas te krijgen en weer wat kracht en moed op te doen. Een soort verbinden van de gewonden was het. We speelden in een grote tent, die zo'n anderhalve kilometer van "t front" af stond: laagovervliegende helicopters en 't knallen van de traangasgranaten zorgden er voor, dat je niet vergeten kon waar je was. Het had een functie, ontegenzeggelijk, maar de beperkingen van die functie waren mij ook glashelder. Toen het journaal begon, moest de muziek stoppen. Natuurlijk: het was oorlog en elke informatie over het doen en denken van de tegenstander was belangrijker dan onze muziek. Ook belangrijke mededelingen gingen voor: "De

mensen bij de westelijke blokkade moeten afgelost worden ..." En ook werd mij glashelder, dat je geen strijdcultuur voor deze bewegingen kunt maken, zonder zelf tot over je oren in de actie te zitten. De tijd, dat strijdcultuurproducenten hun informatie over de maatschappelijke strijd uit brochures en boeken haalden is voorbij. Ook aan hen wordt gevraagd om de mensen bij de westelijke blokkade af te lossen. Overigens: op de barrikaden valt een aardig stuk te blazen en te zingen - het geeft een heel apart gevoel van kracht, van zelfverzekerdheid:

*"De tiran heeft gelijk,
dat ie bang is van het volk
als dat zingend in beweging komt"*

Zo zongen de International Workers of the World in Amerika in de vorige eeuw. Woorden met een verrassende aktualiteit.

24 sept. '81.

VAKA EN VAKS, HET VERSCHIL ZIT NIET ALLEEN IN DE STAART

Om enige opheldering te brengen in de achtergronden, de structuren en de doelstellingen van enerzijds de anti-atoombeweging en anderzijds de anti-kernenergiebeweging in Vlaanderen, gingen wij praten met André BOGAERT van het V.A.K.A. (Vlaams Aktiekomitee tegen Atoomwapens) en Jan MICHELSEN van het V.A.K.S. (Verenigde Aktiegroepen voor de Kernstop).

1) Gesprek met André BOGAERT (V.A.K.A.)

KF : In Nederland wordt de anti-atoombeweging sterk gedomineerd door de kommunistische partij. Is dat ook in Vlaanderen het geval ?

AB : In de Vlaamse vredesbeweging, die haar wortels heeft in de anti-atoommarsen van de jaren zestig, zitten mensen van divers politiek pluimage. Men probeert het VAKA soms te verwijten dat wij in de kommunistische hoek zitten. Dit wantrouwen komt vooral van christelijke zijde (Pax Christi, die, net als wij, in het Overleg Centrum voor de Vrede zitten), maar is werkelijk ongegrond. In het VAKA militeren veel mensen van Elcker-ik, Oxfam Wereldwinkels en I.O.T. (Internationale voor Oorlogstegenstanders).

KF : Heeft het VAKA een officieel standpunt wat betreft éézijdige of gelijktijdige ontwapening door de 2 supermachten ?

AB : In essentie is het VAKA een organisatie ter bestrijding van de plaatsing van de Cruise en Pershing raketten in België en in Europa. Dit is voor ons een eerste stap naar een tweezijdige ontwapening. Ons platform in betogingen e.d. vermeldt ook steeds de eis tot afbouw van de SS20.

Ook wordt er binnen de Europese vredesbeweging nagedacht over de voorstellen ivm. een nucleair-vrije zone in Europa en over een niet-nucleaire, maar toch effectieve defensie van West-Europa.

Zulke zaken worden besproken op Europese konferenties (bvb. op 27/8 te Bonn en op 6/12 te Brussel).

KF : Amerika in handen van Reagan. Heeft dit een invloed op jullie strategie ?

AB : Eigenlijk is de duidelijkheid van de Reagan-administratie in een bepaald opzicht positief. De mensen worden zich nu veel vlugger bewust van het gevaar van de atoombewapening en de economische politiek die Reagan voert tov. Europa (hoge rentevoeten) laat diens populariteit er ook niet op vooruitgaan.

KF : Terug naar België. Jullie vinden druk uitoefenen op politici erg belangrijk. Gaan jullie op politiek vlak niet verder ? Kan je het VAKA bvb. een "anti-kapitalistische" organisatie noemen ?

AB : De meeste van onze militanten denken wel in de richting van het basissocialisme, maar het VAKA (als organisatie) houdt zich wat op de vlakte, vooral uit taktische oogpunt : wij willen de beweging zo breed mogelijk houden. Natuurlijk is het evident dat het de kapitalistische maatschappij is die de wapenindustrie produceert en als het ooit tot een echte ontwapeningspolitiek komt, dan zal dat binnen een ander maatschappij-bestel zijn. Maar voorlopig houdt het VAKA zich bij de militair/politieke problemen en voert daarrond actie.

2) Gesprek met Jan MICHELSEN (V.A.K.S.)

KF : Hoe zit het met de samenwerking tussen VAKS en VAKA ?

JM : Die is niet altijd wat ze zou kunnen zijn: VAKS en VAKA zijn wel degelijk twee ver-

schillende organisaties, met een erg verschillende historische achtergrond. Het VAKS legt, bij acties, wel steeds de link met de anti-atoombeweging door de eis "geen atoomwapens" op te nemen in eisenbundels e.d. maar de mentaliteit "het VAKA houdt zich daar wel mee bezig" heerst nog teveel.

De anti-kernenergiebeweging in België is trouwens veel jonger dan de vredesbeweging. Het is in Vlaanderen erg moeilijk geweest om deze op gang te brengen en wij zitten nog steeds in het stadium van de bewustmaking van en informatie aan de bevolking. Het VAKS is opgericht in '73-'74 nav. de snelle kweekreaktor in Kalkar. Voorheen waren er al wel enkele groepen bezig rond energie (bv. REM U 235 aan de kust, wiens verdienste het is dat de kerncentrales aan de kust er uiteindelijk niet gekomen zijn), en het VAKS is een poging om juist rond die snelle kweekreaktor in Kalkar, alle initiatieven te bundelen en nieuwe actiegroepen op te richten.

Maar al vlug bleek dat de Vlaamse bevolking nog niet eens wist wat een gewone kerncentrale is, en dus moesten

we eerst dat probleem aanpakken.

KF : Wat zijn op dit moment jullie bekommernissen ?

JM : De elektriciteitsbedrijven hebben een aanvraag ingediend om 2 nieuwe kerncentrales te bouwen, wat dus het moratorium dat al door een aantal opeenvolgende regeringen is aangehouden, zou doorbreken.

Gelukkig bestaat daar toch heel wat oppositie tegen, niet alleen binnen de milieu-beweging maar ook binnen een aantal politieke partijen. De Volksunie staat traditioneel al jaren aan onze kant. De K.P. heeft nu ook, na enige moeite, dat standpunt ingenomen, en ook binnen de Socialistische Partij zijn er openingen. Wij organiseren regelmatig debatten en op één daarvan heeft TOBBACK (fractievoorzitter van de S.P. in de kamer) verklaard dat alleen een kongres (het hoogste beslissingsorgaan van de partij) kan beslissen of er kan afgestapt worden van het moratorium. En in dat geval wanhopen wij niet...

Wat natuurlijk altijd kan, is dat het

moratorium verbroken wordt door een regering waar de SP niet meer inzit. Noch CVP, noch PVV hebben ooit een officieel standpunt uitgesproken, maar je kan daar wel raden waar de wind vandaan komt !

KF : Jullie belangrijkste eis op het vlak van de besluitvorming is een brede maatschappelijke discussie, gekoppeld aan een parlementaire discussie. Wat denken jullie over referendums ?

JM : We hebben hierover geen vaststaand standpunt; uiteindelijk is dat een tactische kwestie. In Vlaanderen is er weinig traditie op dit gebied en wij hebben wel schrik van mogelijke manipulatie. Eerlijk gezegd denk ik, moest op dit moment een referendum georganiseerd worden, de anti-kernenergiebeweging met erg ongelijke wapens in het strijdperk zou moeten treden en het gevecht zou verliezen.

Dus : eerst en vooral die brede maatschappelijke discussie.

KF : Nog iets over de recente incidenten rond de storting van radio-actief afval in zee en de betoging daartegen op 5/9 te Brugge ?

JM : Daar is de laatste tijd heel wat om te doen geweest. Ieder jaar grijpen dumpingsoperaties in zee plaats op basis

van het verdrag van Londen, dat door België nog niet geratificeerd is. Bijgevolg moet België zijn stortingen uitvoeren via een ander land (Nederland).

In mei van dit jaar tekende de Nederlandse organisatie Greenpeace beroep aan tegen het afleveren van de Nederlandse stortingsvergunning waaronder meteen ook het Belgisch afval valt.

Tegelijkertijd vroegen zij ook een schorsingsbesluit aan tot na de behandeling van het beroep door de Raad van State, dit alles in de hoop dat de behandeling van het beroep niet zou afgehandeld zijn vóór 1 oktober, datum waarna niet meer mag gedumpt worden.

Ondanks indrukwekkende internationale getuigenissen, o.a. van Jackson Davies uit de U.S.A., heeft de Raad van State toch een advies gegeven dat de dumping toestaat. Bovendien is alles veel vlugger dan normaal in zijn werk gegaan. Na enkele dagen formuleerde de Raad zijn advies en onmiddellijk daarop besliste de Nederlandse kroon : dumpen maar !

Begin september werd dus 7.000 ton radio-actief afval in zee gestort, waarvan het grootste gedeelte afkomstig is van de nucleaire industrie en slechts een klein gedeelte van ziekenhuizen en laboratoria.

De strijd is dus nog lang niet gestreden !

DE NEDERLANDSE KEMPEN - DE BEVOLKING EN DE BEWEGING TEGEN KERNENERGIE

Maatschappelijke bewustwording en maatschappelijke verandering in de Kempen kunnen slechts bevorderd worden door mensen en methoden, die de specifieke situatie van de mensen in de Kempen onderkennen. Want slechts door het eigen karakter van de Kempen serieus te nemen en haar eigen historie, haar sociale structuur en haar kultuurtradities serieus te nemen kan men de bevolking van de Kempen met effect motiveren tot het ter hand nemen van hun eigen bevrijding. Want uiteindelijk zal die bevrijding toch bevochten moeten worden door hen, die de onderdrukking aan den lijve ondervinden.

Ik kom uit de Kempen, ben er geboren en getogen. En natuurlijk zijn er graduele verschillen tussen mij en andere "gestuuderde" zonen en dochters van de Kempen én de doorsnee van boeren, arbeiders, werklozen, huisvrouwen en kinderen - op het punt van opleiding, inkomen, huisvesting, e.d. - maar uiteindelijk ben ik net zo'n slachtoffer als zij van de manier waarop het maatschappelijk systeem in de Kempen de belangen van de bevolking ondergeschikt maakt aan de groei van de kapitalistische industrie. Was me dat nog niet duidelijk geworden door de akties en aktiviteiten, die ik in het verleden in deze streek ontwikkeld heb, dan heeft de kerncentrale in Mol dat wel heel helder voor me gemaakt: kernstraling houdt niet op bij de drempel van de voordeur van de welzijnswerker...

DE KEMPEN - EEN GESLOTEN WERELD

Het Nederlandse deel van de Kempen is gesitueerd in het zuid-oosten van Noord-Brabant. Ten oosten van Tilburg en ten zuiden van Eindhoven grenst de Kempen bij Bladel en Reusel aan de Belgische Kempen. Het is een gebied van weiland, akkerland, bos en hei, waartussen wat grotere en kleinere dorpen liggen, waarvan sommigen met een bewonersaantal van 9 à 10.000 inwoners. Het hele gebied, inclusief de steden Tilburg en Eindhoven ligt nadrukkelijk in de gevarenzone bij een eventuele ramp op het terrein van de centrale in Mol.

Van 1900 tot 1945 leefden de meeste mensen in deze dorpen voornamelijk van de opbrengst van het boerenbedrijf. Mede door de toenemende ontwikkeling van de Eindhovenense industrie en m.n. Philips werden langs de zogenaamde grote weg door de grotere dorpen, die naar Eindhoven leidt, sigarenfabrieken gebouwd. De eigenaars ervan, meestal afkomstig uit het Westen, vonden hier goedkope arbeidskrachten. Dit met name, omdat de boerenbedrijven steeds minder in staat waren om het levensonderhoud van alle gezinsleden te realiseren. Op de meeste erven huisden grote gezinnen en bij overname door meerdere zoons werden de bedrijven steeds verder gesplitst. De overgang van gemengd bedrijf naar specialisatie in landbouw of veeteelt verhinderde niet, dat veel bedrijven te klein werden en dat er voor

veel boerenkinderen geen arbeidsplaats op de boerderij meer te vinden was. Ook de ontginning van bos en heidegronden heeft niet tegen kunnen houden, dat veel agrarische jongeren hun heil moesten zoeken in de sigarenindustrie. Was is 1900 nog 70% van de mannelijke beroepsbevolking in de Kempen in de agrarische sektor actief, in 1925 was dat nog 50%, in 1940 40% en in 1950 slechts 25%...

In de sigarenindustrie werd dankbaar gebruik gemaakt van het leerpatroon "van-vader-op-zoon", dat op de boerderij gebruikelijk was. Als 'n vader op de fabriek kwam werken, bracht ie een of twee zonen mee, die hem hielpen met tabak snijden, en andere eenvoudige klussen. De vader kreeg per sigaar betaald, de kinderen kregen niets - dat is het patroon tot laat in de twintiger jaren, ookal kende Nederland al zo'n 40-50 jaar een wet op de kinderarbeid en sinds 1900 een leerplicht. Mechanisatie deed in de dertiger jaren z'n intrede, maar tot na de oorlog is door de fabrikanten de arbeid van thuiswerkers benut. Tot 1960 heeft de sigarenindustrie aan zeer veel arbeiders werk bezorgd. Het kleinste bedrijf had wel 300 man in dienst maar er waren fabrieken met 2000 en meer arbeiders. Ze maakten de sigaar van het begin tot het einde - en dat strekte hen tot ambachtelijke trots!

De pastoor was en is een Kempisch dorp "vrijgesteld van echte arbeid". Kerkegeld werd met liefde en plezier gegeven en van het eerst-gevlachte varken gaf men hem het beste stuk - ook als vader niet meer op de boerderij maar in de fabriek werkte en wat beesten hield om alle monden toch gevuld te krijgen... De pastoor werd met ontzag ontvangen als hij op huisbezoek kwam. Hij informeerde naar en controleerde alles wat het gezin privé aanging: de kinderaanwas, de opvoeding, de leervorderingen, verkeringen... Het was een zegen voor een gezin, als een van de zonen roeping gevoelde voor het priesterschap of een van de kinderen naar 't klooster wilde. Ook nu nog zit de pastoor - vaak als voorzitter - in de besturen van school, ontspannings- of veredelingsvereniging of bejaardentehuis.

Elk dorp wilde in het middelpunt een zo prachtig mogelijke kerk en de bevolking bracht de bouw daarvan en het onderhoud op via geregelde kleine of grotere bijdragen. En ze gingen trouw naar dat middelpunt van het dorpsleven, waar ze onderdicht werden via eenvoudige geloofsartikelen: "Op aarde heeft de mens te maken met natuurlijke, aardse doeleinden, het bovennatuurlijke levenseinddoel is het belangrijkste." (Encycliek Immortale Dei 1885). Of "Het recht op huwelijk en gezond gezinsleven. Veel kinderen zijn een zegen Gods". (Encycliek Divini Redemptoris 1937). Of het woord van Thomas van Aquino: "In de elementaire samenleving van het gezin is een ouderlijk gezag nodig. Een

vrouw moet onderdanig zijn aan de man". In drie kerkelijke leerstellingen de rol ten voeten uit die de pastoor speelde in het spel met de bazen, dat de volksmond zo treffend typeert met : "Houde gij ze maar dom, dan hou ik ze wel errum".

Nu nog is de invloed van de kerk op de bevolking van de Kempen niet te onderschatten. 80% van de stemgerechtigde Kempenaars stemt op het CDA, dat zich hier machtig genoeg voelt om archaïsmen als "Jezelf wegcyferen voor een groot gezin is een etische opgave" in haar programma op te nemen. In ieder geval is de invloed van de kerk op de bevolking van de Kempen één van de hoofdredenen, dat de geschiedenis van de Kempen nauwelijks sociale strijd kent en de Kempenaar (de kontente mens) zich bij voorkeur bij z'n situatie neerlegt.

In de eerste decennia van deze eeuw was er behalve lager onderwijs geen verdere school - geen ambachtsscholen, geen mulo's - te vinden voor de kinderen van de gewone mensen. En alleen de rijke families konden het zich permitteren om hun kinderen naar de stad - Eindhoven of Tilburg - te sturen voor vervolgonderwijs. Het onderwijs op de lagere scholen werd meestal gegeven door fraters of nonnen, of door onderwijzers die te weinig niveau hadden voor 'n stadsschool. De kerk bemoeide zich met het onderwijs, op één manier die te vergelijken is met het missiewerk in de derde wereld op dit moment. De motivatie van de bevolking was ook niet erg groot. Wat hadden zij aan onderwijs ? Daar leerde je toch niet om de ergste bestaansnood te ledigen. Schooltijd werd als verloren tijd beschouwd - lezen en schrijven had je alleen nodig om de regels en richtlijnen van de fabriek te kunnen volgen. En rekenen ? Dat beetje geld was vlug genoeg geteld. Een krant of een boek konden de gewone mensen niet betalen. En een groot gezin, dat

slecht behuist was, had alle handen nodig om het gezinsleven draaiende te houden. De zoons hielpen vader zo vroeg mogelijk in de fabriek of op 't land en de dochters hielpen thuis met de huishouding of werden al vanaf 11, 12 jaar "verhuurd" als huishoudhulpje. (En zo'n kind werkte dan dagelijks vaak van 7 tot 22 uur voor f 125,- per jaar en kost en inwoning...)

Ook al kwamen ze voort uit 'n hechte gemeenschap van voor de eeuwwisseling, toch groeide er tussen 1900 en 1950 een grote kloof tussen de boeren en de arbeidersbevolking van de Kempen. Al hadden de boeren het niet breed - arbeider worden was een duidelijke sociale degradatie. De gangbare mening was, dat boeren het veel vrijer hadden - eigen baas waren en een eigen produkt maakten. In de vrije natuur werken in plaats van in de bedompte fabriek werd geprezen. De dubbele uitbuiting van de vrouw, die onbetaald het huishouden deed en ook "achter" meewerkte en de onzichtbare kinderarbeid, die noodzakelijk was om het boerenbedrijf te laten draaien, werden in die beschouwingen nooit meegenomen. Wel, dat een boerenmeisje gewend was om op het bedrijf mee te werken en dat ze dus niet paste in een arbeidershuisje. Je kon zo'n vrouw niet gelukkig maken als arbeidersjongen. Trouwens een boer huwelijkt z'n dochter niet graag uit aan 'n jongen, die geen bedrijf of kans op overname had. Door huwelijken onderling beschermde de boerenstand z'n bezit en z'n arbeidsmogelijkheden. De boeren werkten op kleine schaal veel met elkaar samen, ze schaften samen machines aan en ze richtten cooperatieve verenigingen op. De drijfveer hiervan was zeker de noodzaak om door samenwerking individueel het hoofd boven water te houden. Maar de Kempen had een sterke traditie van onderlinge hulp, die die samenwerking zeker bevordert heeft. Ook onder

Kinderarbeid in een sigarenfabriek in Eindhoven , 1919.

de arbeidersbevolking heeft "burenhulp" veel gedaan om de grootste nood te ledigen. In de oorlog hebben onderduikers in de Kempen dan ook vaak en niet tervergeefs bij de plattelandsbevolking aangeklopt: "Voor eentje meer bleef er altijd wel wé melk of 'n errepel over". Maar het samen ledigen van de grootste nood heeft de strijdbaarheid van de Kempenaar niet erg verhoogd.

DE KEMPEN IN ONZE DAGEN

De laatste tientallen jaren is er in de Kempen veel veranderd en die veranderingen zijn voor het merendeel het gevolg van de mechanisatie van de arbeid zowel in de agrarische sektor als in de industrie. Wat het boerenbedrijf betreft: vanaf 1955 hebben hooimachine, aardappelrooier, gras-cirkermaaier, e.d. de loonwerkers in de landbouw vervangen. De traktor verdreef het paard. Doorloopstal, melkkaroussel en koeltank maken van de melkkamer meer 'n laboratorium. Om de wedloop van de ontwikkelingen en de concurrentie bij te houden: moesten boeren van jaar tot jaar meer investeren. Het boerenbedrijf is een miljoenzaak geworden. Vele kleinere moesten wijken. Er is dan ook maar weinig over van de idylle van de gemoedelijke boer, die altijd tijd heeft voor 'n praatje. De boer is nu boekhouder, manager, bedrijfsleider en kapitaalbeheerder en de vele schulden aan bank en voederbedrijf maken hem tot arbeider op z'n eigen erf. Van 't vrije ondernemerschap is dan ook maar weinig over gebleven. In 1980 is van de mannelijke beroepsbevolking nog maar 5% boer. De omvang van de bedrijven is in de jaren gigantisch toegenomen. Had de veehouder in 1920 2 koeien, 2 zeugen of 5 mestvarkens nodig om rond te komen en in 1950 10 koeien, 10 zeugen of 60 mestvarkens; dertig jaar later, in 1980 zijn de cyfers 60 koeien, 50 zeugen of 400 mestvarkens.

Door prikklok, premiestelsel, stukloon, de opvoering van het arbeidsrithme, de arbeidshierarchie en vooral de arbeidsdeling is er veel veranderd in de sigaren-industrie sinds 1945. En de invoering van steeds completere machines zorgde dat er gaandeweg steeds meer mensen via de achterdeur de WW in gestuurd werden. Vervroegde pensioenering en WAO zorgde voor de afvloeiing van de ouderen en de jongeren werden veelal omgeschoold en kwamen terecht in de metaalsektor, de bouw of kleinere toeleveringsbedrijven van Daf en Philips in Eindhoven.

De arbeidsplaats van de vrouwen is in de meeste gevallen (90%) nog steeds in het gezin. En een grotere scheiding tussen wonen en werk zorgt ervoor, dat haar maatschappelijk isolement steeds groter wordt. De boerin, die het hart van de boerderij is, die alles wat er leeft op de boerderij volgt en beïnvloedt, is steeds zeldzamer in onze streken. En een arbeidersvrouw, die zichzelf als een van de vrouwen ziet van de mannen, die werken in de dorpsfabriek zal zich meer in de wereld voelen staan als een vrouw, wiens man buiten het dorp werkt met mannen die hun vrouwen in dorpen over de hele Kempen verspreid en in de grote stad in het huishouden gevangen

houden. Voor die vrouwen is het dan ook steeds moeilijker om gelijke tred met de maatschappelijke ontwikkelingen te houden. Maar van hen wordt wel verwacht dat ze de kinderen van deze tijd opvoeden. De kinderen, die door radio en TV en door hun zelfstandige tochten naar de grote stad zichzelf steeds meer richten op de jongerenkultuur, komen in stevig konflikt met het gezag van hun vader - waarvan de vanzelfsprekendheid nog maar weinig te leiden heeft gehad van de nieuwe tijd. De moeder kan echter maar moeilijk de traditionele rol van begripende en troostende spelen, gezien haar isolement en haar onbegrip voor het streven van de kinderen, dat daardoor veroorzaakt wordt.

De generatiekloof komt met name tot uitdrukking door het sterk teruglopend kerkbezoek onder de jongeren. Er wordt 'n gemiddelde afname van 2% gekonstateerd door de Kempische geestelijkheid. Anno 1980 gaat nog maar 50% van de Kempische bevolking regelmatig naar de kerk. Onderwijs, informatie via de media en een andere manier van ontspannen - en het actief worden in vakbonden en verenigingen maakt, dat de bevolking tussen de 25 en de 45 toch een sterk van de oudere afwijkende kijk op het leven heeft. Voor een deel wortelend in de oude tradities - maar wel met de sterke ambitie om de vruchten van deze - welvaarts - tijd te plukken. En zij hebben na enige jaren gewerkt te hebben in de toeleveringsbedrijven in de omgeving hun geluk in de grote stad beproeft en vormen nu de files op de wegen van en naar Eindhoven iedere morgen en avond.

Hun kinderen zitten op de scholen of zijn er net af - ze staan er anders voor als hun ouders op die leeftijd. Ze weten dat ze nauwelijks een perspectief hebben op werk en een huis een wat konfortabele plaats in de maatschappij. Ze hebben wel gehoord van de strijd, die hun ouders hebben moeten voeren om los te komen van hun ouders, maar was is er van dat elan bij hun ouders terug te vinden. Ze voelen zich een vergeten generatie - goed er is een disco, maar wie zich daarin niet al te zeer thuis voelt, of daar nog te jong voor is moet genoegen nemen met de TV in het ouderlijk huis, want een infrastruk-

tuur voor eigentijdse opvang van de jeugd kent onze regio nauwelijks.

Huishoudschool, LTS en de MULO zijn vanaf de vijftiger jaren bereikbaar geworden voor kinderen in de Kempen. Voor de hele goeie staan er in Eindhoven de MTS en de HTS. Vanaf 1974 is er in Bladel en Eersel een HAVO. In 1979 krijgt de school in Bladel toestemming om een atheneum in haar scholengemeenschap op te nemen.

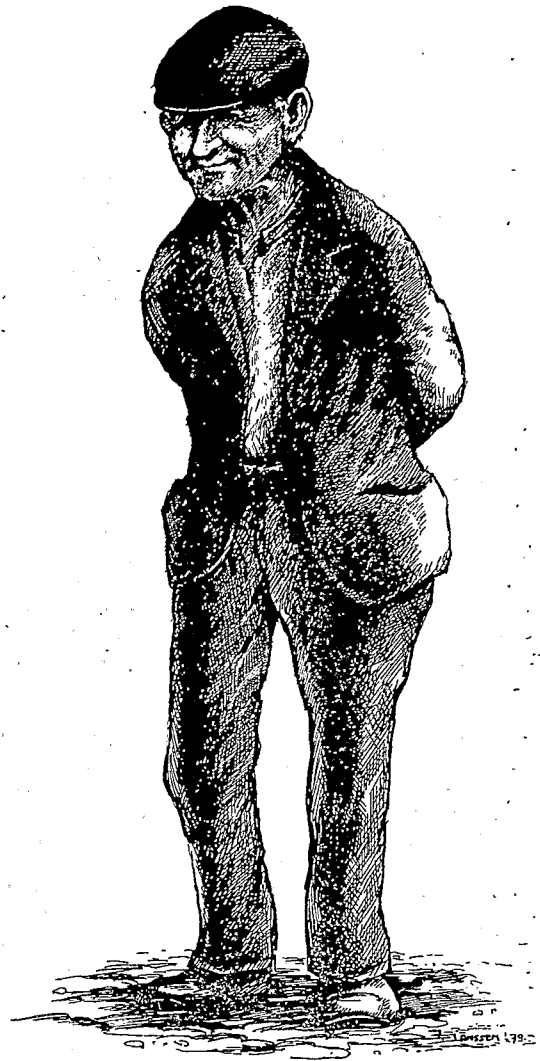
Het werk, dat jongeren in de Kempen te wachten staat - als ze al werk krijgen - vinden ze in de toeleveringsbedrijven van de grote Eindhovense industrieën. In tegenstelling tot 't werk in de Kempische industrie van twintig, dertig jaar geleden - dat m.n. in de sigarenindustrie toch lang een ambachtelijk karakter gehouden heeft, spelen deze jongeren in de fabrieken verlengstuk van de machines. Of ze werken in de administratie - en na een paar jaar realiseren ze zich, dat ze gedoemd zijn om van hun achttiende tot hun vijfenzestigste hun brood te verdienen met hun inzicht in de archivering van de debiteuren van de H t/m de M van het alfabet.

Overigens zullen 25% van de jongeren na hun middelbare schooltijd geen werk vinden. En werkloosheid op het platteland is in de statistieken altijd enkele procenten hoger, dan in de stad.

De ouders hebben erg hoge verwachtingen van die kinderen: ze hebben hun hele leven en streven er op gericht, om die kinderen een betere start te geven, dan die ze zelf gehad hebben: en het ideaalbeeld van wat die kinderen moeten worden wordt meestal ontleend aan hoe "importmensen", of de hogere middenklasse leeft en woont. Verwachtingen, die die kinderen niet waar kunnen maken en vaak ook niet willen maken.

De komst van steeds meer allochtonen naar de Kempen geeft specifieke moeilijkheden. Die allochtonen zijn bemiddelde mensen, die graag buiten wonen; of technologisch goed geschoolden, die nodig waren in de verdere mechanisatie van het regionale bedrijfsleven en van buiten gehaald moesten worden; of jonge mensen, die in de stad geen huurhuis konden krijgen en de algemene groep forenzen, die in de stad werken en op het platte land wonen. De meeste forenzen richten zich, wat hun ontspanning betreft vaak op de stad. De familiecontacten en vrienden van het werk trekken deze mensen ook de Kempen uit. Zo hebben ze maar weinig tijd, om zich met het sociale leven in de Kempen bezig te houden en duurt het lang voor ze ingeburgerd zijn. Stortten zij zich toch in het regionale verenigingsleven of in het dorpsgebeuren, dan blijken de ervaringsverschillen tussen hen en de autochtonen snel met elkaar te botsen. "Import weet alles beter en bemoeit zich overal mee."

In enkele tientallen jaren is de Kempen drastisch veranderd: het oude idyllische dorpsbeeld wordt overwoekerd door villa's, grote boerenbedrijven met silo's, rijen koophuizen, alleenstaand of twee onder een kap, soms al flats, koophallen

De contente mens, zoals de toeristenindustrie 'm uitbaat.

en de gemeentelijke nieuwbouw. Maar ook het karakter van de samenleving in de Kempen is behoorlijk aangetast: de boven-geschetste ontwikkelingen hebben de saamhorigheid van de dorpsgemeenschappen op twee punten omgevormd tot een negatief tegendeel: de problemen die vroeger opgevangen werden door samenwerking, door burenhulp, werden zo omvangrijk en kregen nieuwe verschijningsvormen, waardoor de burenhulp er onmachtig tegen werd. Die onmacht zorgde ervoor, dat mensen die problemen individueel gingen interpreteren: "Het is zijn eigen schuld, dat ie werkloos is - wie wil, kan werken" e.d. Wie in de WAO terecht komt, wordt ziek bestempeld en wie z'n boerenbedrijf niet vol kan houden en moet wijken, heeft z'n zaken niet goed georganiseerd. De maatschappelijke oorzaak van die problemen (en van vele andere - opvoedingsproblemen, echtscheidingen, het verlies van erg waardevol geachte tradities...) kon niet vanuit de Kempen overzien worden en worden opgevangen en daarom ging men ze zien als het persoonlijk falen van de mensen, die ze ondergingen. En de sociale controle, die vroeger zorgde, dat mensen bij 'n gemeenschap bleven horen, stootte nu mensen uit: "Dat is 'n rare, 'n rooie, 'n stadse..." zodra iemand afwijkend gedrag vertoont, heeft dat etikettering en isolement tot gevolg. Zo komt het dat de "kontente mens", ook nu de maatschappelijke turfzolder over hem heen gehaald wordt, nog steeds geneigd is om te slikken en te stikken.

STOP ATOOMPLANNEN KEMPEN

Nu de atoomdreiging vanuit Mol breed uitgemeten is in de media en door aktiegroepen tot in de kleinste dorpen van de Kempen is voorgehouden aan de bevolking, is daar een kentering in te bespeuren. Een enthousiaste karavaan van muzikanten, sprekers en standhouders is afgelopen na-jaar door alle dorpen heen gegaan en heeft veel weerklank gevonden. Veelal regionale artiesten, waaronder nogal wat volksmuzikanten (de Kempen heeft een rijke volksmuziektraditie) wisten in de meeste dorpen honderden mensen voor het podium, meestal in de openlucht, te krijgen. Met absolute topser de 2000 aandachtige Reuzelaars, die een middaglang geboeid werden door Gerard van Maasakkers, Houdoe, Werktuig, Proloog, Soliedair, 't Muziek, en het Bergeykse wagenspel over de toekomstige kernramp in Mol. Dit reizende circus, dat van begin september tot half november elk weekend aktief was met wisselende bezetting (zo deden ook de Veulpoepers en de Fanfare van Eeuwigdurende Bijstand en nog andere folkgroepen uit de omtrek mee) was de opmaat naar de demonstratie in Mol op 24 november. Daar waren 15.000 mensen op de been, hoofdzakelijk uit de Nederlandse en Belgische Kempen, (andere massale akties op die dag hielden betogers uit andere streken uit Mol weg.) En onder die 15.000 mensen vielen de autochtone Kempenaars op door hun talrijke aanwezigheid. Er zijn ook andere aanwezingen, dat Stop Atoomplannen Kempen er in geslaagd is om delen van het volk van de "contente mens" te mobiliseren. Bijv. toen in het afgelopen voorjaar de boeren uit de Noordoostpolder in Eersel de nota "Een stralende toekomst in de landbouw", kwamen presenteren, en Jane Lee, een boerin uit Harrisburg meenamen met haar indringende verhaal over de situatie daar,

toen zaten er onder de ruim tweehonderd toehoorders in de veel te kleine kafeezaal enige tientallen boeren. En onder hen vertegenwoordigers van de Agrarische Jongeren Vereniging, die er sterk op uit waren om duurzame kontakten te leggen met de vertegenwoordiger van de aktiegroep uit de Noord-Oostpolder. Ook andere voorlichtingsavonden, meestal gegeven door mensen uit de regio, die zich fanatiek gingen verdiepen in alles wat met kernenergie te maken had, werden druk bezocht door mensen uit alle geledingen van de bevolking. De Kempen heeft met de aktie tegen de centrale in Mol haar eerste massale verzet sinds eeuwen. Waarom tegen die centrale wel en waarom was de bevolking voor andere akties niet te porren ? Want er is genoeg geprobeerd ! Maar akties voor beter onderwijs in de Kempen stuitte op onbegrip bij veel mensen uit arbeiders- en boerenkringen - "De school is niet voor ons soort mensen". En akties voor kleinschalige produktie en milieubehoud tastten regelrecht de wankele concurrentiepositie van de boeren aan terwijl ze voor de arbeidersgezinnen ver boven de haalbaarheid van hun gezinsbudget uitstegen. Hoewel arbeiders en boeren natuurlijk ook belang hebben bij een schoon milieu en gezond eten en beter onderwijs voor hun kinderen, waren ze niet in de positie om hun belang bij die akties te onderkennen en zijn het activiteiten voor en door de middenklasse gebleven.

Bij kernenergie lag dat anders: toen de Belgische regering besloot in '78 om de opwerkingsfabriek in Mol te heropenen en de radioaktieve afval te dumpen in de Kempische kleilagen, stelde dat aan alle geledingen van de bevolking direkt de vraag: "Hoe moeten we verder leven met 'n bom voor de deur ?" Spontaan ontstaan er in de meeste dorpen binnen de cirkel Weert-Valkenswaard - Eindhoven - Tilburg-

De Kempische formatie 't Muziek in aktie in Reusel.

Turnhout groepen, die zich bezig gaan houden met het kernenergievraagstuk. En van het begin af worden die groepen door hun heterogene samenstelling gekenmerkt. De motieven, die in die groepen spelen, om tot actie te komen: angst en ergernis, (wat overkomt ons ? ze doen maar met je !) maar ook het inzicht dat dit wel het einde van de kapitalistische ekonomie moet

stop ATOOMPLANNEN KEMPEN

worden als haar groei uitloopt op haar eigen vernietiging. Via mondeling kontakt, de regionale bladen en blaadjes en via rondschrijven kwamen die eerste groepen bij elkaar. In oktober bundelen ze zich in de regionale actiegroep. Zo'n 15 dorpen werken dan samen in de WSAK, de Werkgroep Stop Atoomplannen Kempen, zonder hun autonome karakter en hun plaatselijke verantwoordelijkheid te verliezen. De basis van die eenheid werd gevormd door een aantal verschillende, maar gelijklopende belangen bij het sluiten van de centrale: de "import" wil zich sterk maken voor het behoud van de rustieke en relatief ongeschonden landelijke woon-omgeving; voor bewuste arbeiders - bijv. aktief in de vakbonden - was de bedreiging een absoluut teken van de macht en de willekeur van de bazen en de overheid; de boeren zagen in die centrale en in de besmetting van de klei een direkte aantasting van hun broodwinning; voor vrouwen was het gevaar van straling en de aanslag op (geboren en ongebornen) kinderen, die dat betekent, een sterke emotionele motivatie tot aktie en jongeren zagen in de centrale en wat ie meebrengt een symbool voor de maffe, toekomstloze wereld, waar ze in gezet zijn...

Ondanks die basis voor eenheid leefde er een belangrijk verschilpunt in de geleerden van de WSAK: Moeten we zo snel mogelijk tot konfronterende akties komen (het is immers vijf voor twaalf) of moeten we een veel geleidelijker, procesmatiger weg op, om een zo breed mogelijke mobilisatie op gang te brengen. De eerste weg - vaak zeer terecht gekozen door de actiegroepen van grotere steden - leidde tot akties als de blokkades van Dodewaard en het blokkeren van de aanvoerwegen naar IJmuiden. Die weg zou in de Kempen onmiddellijk gezorgd hebben, dat het merendeel van de bevolking zich afkeerde van de groep, die hen aansprak om tegen de centrale te protesteren. Na dit verhaal mag duidelijk zijn waarom. Afkeer van kon-

fronterende sociale aktie en het verwijzen van de "schuld" naar zichzelf ("Als we maar niet zelf zo vervuilen - en die boeren ? Wat hebben die te zeggen tegen een centrale, als je ziet wat ze spuiten op het land ?") zijn zaken die je niet met een shoktherapie uit de Kempische bevolking weghaalt. Ondertussen is gebleken, dat de tweede weg, de systematisch geplande campagne veel Kempenaren tot instemming met het protest geleid heeft - het massale ondertekenen van handtekenlijsten en de bezoekersaantallen van voorlichtingsavonden en de mobilisatie van 15.000 mensen in Mol, met relatief gezien veel echte Kempenaren, die voor het eerst van hun leven demonstreerden - zelf veel oude mensen en geestelijken - en van de weeromstuit de instemming van de ontvangende bevolking van Mol moge daarvan een getuigenis zijn.

Twee, drie jaar systematische en zorgzame arbeid geven nu een basis waarvandeuit een macht in stand gehouden kan worden, die permanent de ongewenstheid van de centrale in Mol aan de orde zal stellen. Op een andere manier als in de grote steden - op een eigen manier - maar minder vruchtbaar, minder nuttig ?

Atoomstraling wordt wel eens vergeleken met de pest. Het betekent meer als andere rampen een bedreiging voor alle lagen van de bevolking. De middeleeuwse dodendans, waar het skelet vooropgaat en de bisschop en de ambachtsman, de bedelaar en de militair, de handelaar en de boer zonder onderscheid meesleept naar het graf: die dans krijgt met de atoomdreiging weer grote aktualiteit. Maar er is een verschil tussen de pest en deze volksramp: de pest overviel mensen - het was een natuurlijk gebeuren waarvoor de mehs nog geen afweer, geen medicijnen had - de atoomstraling is het gevolg van de besissing van (enkele) mensen en kan uitgebannen worden door de strijd van (veel) mensen...

ALS MOL ONS 'T LEVEN LAAT, ZIEN WE MALKANDER WEER - AKTIEMUZIEK UIT DE NEDERLANDSE KEMPEN

Harrie Franken verzamelt al sinds '68 liederen en dansen uit de Kempen. En in '78 geeft hij een selectie van zo'n vijfhonderd van die liederen en dansen - van de duizenden die hij opgetekend en opgedoken heeft - uit als boek in de serie "Kultuurhistorische Verkenningen in de Kempen" van de Stichting Brabants Heem. Met z'n vrouw Nel is hij lid van de Bergeykse volksmuziekgroep "'t Muziek", die al enige jaren in de regio befaamd is om de vertolking van traditionele Kempische muziek. Maar sinds de akties in de Kempen begonnen zijn tegen de fabrieken in Mol duikt 't Muziek regelmatig op op manifestaties met een repertoire van aktieliedjes. Vaak bewerkingen van bestaande volksliedjes, soms nieuwe liedjes, die wel binnen het volkse muziekideeom blijven. En als de akties in de Kempen flink aantrekken is 't Muziek betrokken bij de uitvoering van een wagenspel over de atoomdreiging vanuit Mol. Volkse muziekkultuur en volkstheater blijken voor de Kempen uitstekende aktiemiddelen. De vliegende blaadjes met tekst en muziek van de liedjes vinden tijdens de optredens gretig aftrek en de liedjes worden op bijeenkomsten en in demonstraties gezongen, ook wanneer 't Muziek niet in de buurt is...

HARRIE FRANKEN: "Ik denk niet dat de Kempen een rijkere muziektraditie gehad heeft dan andere streken van Brabant of regio's in andere provincies. Wat het beeld van de Kempische muziektraditie vertekent is, dat ik die liederen bij elkaar gebracht heb. Bij elkaar is het een indrukwekkende hoeveelheid - en dan heb ik nog maar 'n klein deel gepubliceerd - maar als iemand in bijvoorbeeld de Peel het zelfde werk zou doen, zou dat ook zo'n rijke schat opleveren. Dat ik zoveel terug kunnen vinden ligt aan het feit, dat de Kempen nogal geïsoleerd ligt - over de grens in de Belgische Kempen vind je nog meer overblijfselen van de volksmuziektraditie... In andere streken, bijvoorbeeld in de Meierij is die volkskultuur al veel verder afgebroken en zal een zelfde soort onderzoek veel moeilijker zijn."

In jouw boek zijn nauwelijks liederen te vinden, die iets zeggen over sociale strijd in de Kempen in het verleden.

HARRIE FRANKEN: Er is ook maar weinig sociale strijd geweest in de Kempen. En nu, wat de akties tegen Mol betreft moet je de weerklank bij de bevolking ook niet al te zeer overdrijven. Tot in deze eeuw is het volk van de Kempen een volk van kleine boertjes geweest. Een eigen bedrijf, waar men z'n handen aan vol had. En boerenknechten waren eenlingen, die op de boerderij bij de familie hoorden. Ze vormden nooit 'n groep - en dat is toch voorwaarde voor maatschappelijk verzet. De industrialisatie zette hier laat in. En als je over de sigarenmakers van de jaren twintig praat, dan heb je het eerder over ambachtswerkers in loondienst, dan over fabrieksarbeiders. En de patroons hebben zich uitgesloofd om de arbeiders het idee te geven, dat bazen en knechten een grote familie vormden. Stakingsliederen, zoals die uit Helmond, vind je niet in de Kempen."

Wanneer jullie met 't Muziek 't traditionele Kempische repertoire spelen, slaat dat dan bij de be-

volking aan, of ben je dan aangewezen op volksmuziekliefhebbers ?

NEL FRANKEN: "De mensen hier herkennen dat zeker als hun muziek. Ook onze aktieliedjes. We delen bij optredens altijd de tekst en muziek uit, zoals vroeger de marktzangers hun liedjes verspreidden op 'vliegende blaadjes', zodat de mensen mee kunnen zingen. Die blaadjes komen ze hier aan huis halen, wanneer er iets te doen is en er moeten liedjes zijn. Voor bruiloften komen ze om de traditionele liedjes, maar als de vrouwenbond een milieuvond houdt, komen ze hier aan de deur om de aktieliedjes."

HARRIE FRANKEN: "Het is zaak, bij het maken van die aktieliedjes om de kritiek die wij hebben op kernenergie of op de bewapeningswedloop niet zo konfronterend te formuleren, dat de gewone Kempische mensen erdoor worden afgeschrikt - en dat gebeurt eerder dan je denkt. Je moet eigenlijk beginnen bij de manier waarop ze zelf kritiek op of twijfels bij dingen hebben. Zo'n liedje als "Wat is het fijn om rijk te zijn !" bijvoorbeeld:

ze zeggen wel: "mensen, ach, geld is maar slijk, maar ik heb daarop een heel andere kijk.
wie geld heeft, heeft plenty vrienden en vrouwen
en kan zich een tweede villatje bouwen.

Na zeven coupletten, waarin de voordelen van het rijkzijn breed uitgemeten worden - en bespot - volgt het laatste couplet:

nog jaren daarna wordt vol eerbied verteld:
hier ligt pas een kaerel, hij zwom in 't geld.
hij had veel voorzien, maar was een ding vergeten
dat hij door de wormen ook op wordt gegeten... "

Het is niet direkt maatschappijhervormende liedkunst, maar het werkt bij de gewone mensen hier: ze moeten er om lachen en ze gaan er over nadenken. En als je het forser zou aanpakken, zouden ze niet meer luisteren...

En dan staan jullie ineens met 35 mensen een wagenspel te doen tegen de fabrieken van Mol. Hoe kwam dat tot stand ?

HARRIE FRANKEN: "Die eerste manifestaties van Stop Atoomplannen Kempen gaven ons te denken. Ik vind bijvoorbeeld het stuk, dat Proloog bracht over kernenergie best goed, maar het trok op die manifestaties de mensen aan, die het toch al wisten, die het er al mee eens waren. En niet de doorsnee van de Kempische bevolking. En toen hebben we het zelf geprobeerd met dat wagenspel."

NEL FRANKEN: "We hebben het spel gemaakt met de groep, waarmee we altijd driekoningen zingen. Op Driekoningen zingen we in de kroegen hier in de omtrek om geld op te halen voor het ontwikkelingswerk in de Derde Wereld."

HARRIE FRANKEN: "Voor een missionaris, zeggen we dan. We hebben dan een repertoire van driekoningen liedjes - bedelliedjes en spotliedjes voor wie gierig geeft... Maar Mol komt daar zo nu en dan ook in voor:

wij drinken op uw goei gerief
en op ons Lieven Heer
en als Mol ons het leven laat
zien we malkander weer...

Die omhalingen brengen veel op - enkele duizenden guldens, ieder jaar."

NEL FRANKEN: "Die driekoningengroep was de kern voor het wagenspel, maar dat groeide stevig aan, want iedereen kende wel iemand, die mee wilde doen. We praatten samen over waar het over moest gaan en iemand, die ervaring heeft met amateurtoeneel - met spelen en met regisseren - maakte een opzet voor het verhaal. En toen we dat goed doorgesproken hadden, heeft hij de dialogen geschreven."

HARRIE FRANKEN: "Ieder had zo z'n eigen bijdrage: de een kon overweg met een kwast en schilderde de dekors, de ander had verstand van elektriciteit en verzorgde licht en geluid, weer anderen naaiden kleren... Dat was een fijne ervaring - iedereen vond in dat maakproces zo 'n eigen plaats. En toen de straat op. We hebben het zon elf keer gespeeld. Het was altijd wel een organisatie om alle 35 medewerkers en medewerksters weer bij elkaar te krijgen. Maar het sprak die mensen aan, die we er mee wilden bereiken."

In dat stuk zat 'n liedje, dat nogal aangeslagen is hier in de omtrek: "ZON, WIND, WATER..." Het is een nogal positief lied, als je het vergelijkt met de rest van het anti-kernenergierepertoire.

HARRIE FRANKEN: Dat klopt, dat hebben we bewust zo gemaakt:

zon, wind, water, dat zijn de grote waarden,
vuur en aarde, zij zijn de grote kracht.
wat we nemen van deze rijke aarde
moet ook schoon in haar worden teruggebracht.

Het is het titellied van het wagenspel, het formuleert wat voor 'n houding wij mensen eigenlijk zouden moeten hebben tegenover de natuur. Er waren genoeg liederen over de angst en de verschrikking die kernenergie veroorzaakt. Maar dat het zo'n weerklank vindt, dat kan ik niet helemaal volgen, want het is toch best 'n poetisch liedje:

wij zijn eens gaan wandelen, de dag was reeds
verstreken,
de lucht die was zo donker en kierend scheen de
maan,

sluiers van mist hingen over onze beken,
de aarde zoog de rust om weer op te kunnen staan.
Ze hebben het zelfs als de achterkant van een carnavalssingletje willen opnemen, maar dat ging ons te ver. Iedereen mag onze liedjes gebruiken, maar dan wel voor het doel, waarvoor ze gemaakt zijn.

En wat is het vervolg op het wagenspel - Mol is nog niet dicht.

HARRIE FRANKEN: Ons repertoire van aktieliedjes groeit aan - ook anderen gaan ze zingen. Bijvoorbeeld tijdens de Vredesmars hebben ze in Eindhoven onze anti-oorlogsliedjes gezongen. Wij waren zelf op vakantie...

NEL FRANKEN: We hebben in de grote vakantie een hele week van dorp naar dorp getrokken met de mensen van het wagenspel - "Het Patternaat van Jan Baptist" heet de groep - om op de weekmarkten te zingen. Op die weekmarkten hadden we gewoon een standplaats gehuurd tussen de andere kramen. Er was veel animo in de groep om er aan mee te doen. Sommigen hadden maar drie weken vakantie, maar besteedden er toch graag die hele week aan. En op de markten kreeg het veel aandacht. Daar vinden we precies het publiek, dat we met ons repertoire willen bereiken.

Harrie Franken is door de Provinciale Overheid twee dagen per week vrijgesteld om voor heel Brabant te doen, wat ie voor de Kempen gedaan heeft: het verzamelen van de oude liederen en dansen. Dat zal een gedegen stuk werk worden - getuige de bundel van muziek uit de Kempen, die hij eerder uitgaf. Als Mol hem tenminste 't leven laat...

Noot 1.: De tekst van dit lied is van Jan Naaykens.

Jan Smeets

't Muziek.

POEZIE

liefste welterusten
kijk maar goed
misschien is het de laatste nacht
dat je de sterren ziet
we hadden zoveel hoop
zoveel mooie dromen
gelijkheid voor iedereen
we zagen hele volkeren op weg naar
het socialisme
we dachten, we hebben nog tijd
misschien zullen wij 't niet meer
belevén
maar onze kinderen toch zeker en nu

*maar vanochtend liep ik
langs het park
de kastanje stond in bloei en ik dacht
verdomme nee, nee*

de droom die we hadden
die hebben we nog
de hoop die we hadden
laten we niet varen
liefste wordt wakker
wordt wakker en kijk goed
kijk hoe ze alles vernietigen uit
winstbejag
hoe ze je zoethouden met inspraak
en intussen over je lopen
en hoe ze 'de m.e. op je af sturen
als je protesteert
liefste wordt wakker
en kijk verdomme

*of ben je van plan
nog langer toe te kijken
herinner je je onze geschiedenis
zijn we ooit
een stap verder gekomen
zonder strijd
geef me je hand
voel je het gras onder je voeten
het leeft
nog wel
kijk asjeblieft naar de kastanje
gebruik je fantasie
wat zal er gebeuren
wanneer de grond vergiftigd wordt
voel je de zon op je huid
wat zal er gebeuren,
wanneer we dit niet stoppen*

de droom die we hadden
zal werkelijkheid worden
we zullen niet toestaan
dat de aarde vernietigd wordt
we zullen niet toestaan
dat uitbuiting en onderdrukking
verder gaan

Proloog

In dat soort democratie
worden oude helden van het witte doek
verkozen
om in hun seniele jaren
filmverhalen te doen herleven
in de werkelijkheid.
Geleerden zoeken met angst en ijver
in welke films
• op knopjes werd gedrukt.

HET BREEKPUNT VAN HET EVENWICHT

1

Zoals

De liefde blijft als zij omslaat in haat.
Schoonheid ontroert bij de gedachte aan ontbinding
Hiroshima een voetnoot was bij het boek Openbaring
De hoop vereeuwigd wordt door de balans van de ver-
tijfeling
Een jeugd overleeft met de slogan No Future

Zo

Wordt de vrede nog het best gediend door het even-
van de Terreur

2

Zoals

Er geen rook is
Zonder vuur

Zo is er

Zonder terreur
Geen vrede

Zoals

Er geen evenwicht is
Zonder gewicht en tegenwicht

Zo is er

Zonder de afschrikking van onze vriend
Geen dreiging van de vijand

3

Het evenwicht van de Terreur
Is een broze gedachte

Daarom hebben we voor de Vrede
Nooit genoeg Terreur over

Als de oorlog uitbreekt, weet je
Dat het evenwicht verbroken is

Stefaan van den Brecht

bij de HERDENKING van KONINGINNEDAG
en de SLUITING van de KERNCENTRALE
heb ik mijn broer gezocht

ik kijken en luisteren
maar zo'n luide stem heeft hij
niet dat hij SIRENES overschreeuwt

aan de VERKEERDE KANT van de
HEKKEN was hij niet
dat wist ik, hij heeft geen paard
of auto
alle stenen heb ik omgedraaid
de aarde losgewoeld met m'n voet

even was ik wel GESCHROKKEN
een jongen viel die de haren
van m'n broer had
een UNIFORM sprong op hem
af

ik gilte idioot
ik heb m'n broer niet gezien

Kind, mijn kind,
er was de kernsplitsing boven Hiroshima en,
na de bliksem en de hete wind,
bleef de menselijke schaduw op de muren gegrift.

Kind, mijn kind,
er was de kernfusie boven Eniwetok en,
na de wolk en de as,
bleef de dodelijke ziekte in het bloed gegrift.

Kind, mijn kind,
wij zelf lieten de Sahara ontbranden en,
na de ontploffing en het gesmolten zand,
bleef de getuigenis van de bespottelijke hoogmoed in de lucht gegrift.

Kind, mijn kind,
ziehier de 50 megaton over Siberië en,
na de waanzinnige dans van miljarden atomen,
bleef de onbekende materie in de ruimte gegrift.

Zij drijft in de hoge wolken
en draagt een nieuwe pest
die dreigend rond ons wentelt
voor duizend jaren
en met de winden en de regens
neervalt in het water van de bronnen
en in het gras der weiden dringt.

Drink de melk mijn kind,
de goede duizendjarige melk die de beenderen verstevigt
Geluidloos vreet het strontium-90 zich er in vast.

Eet het brood mijn kind,
het goede duizendjarige brood dat het vlees versterkt
Geluidloos bezwangert het carbonium-14 je hersens.

Loop langs het strand van de oceaan mijn kind,
de duizendjarige oceaan die de gezondheid smeedt
Geluidloos bestraalt het jodium-130 je klieren.

Ga naar de sportstadions mijn kind,
studeer aan de universiteiten,
en wordt een mens naar geest en lichaam
Geluidloos muteert het caesium-137 je genen.

De radioactieve wolken drijven geluidloos voorbij,
wolken zo hoog, mijn kind,
dat geen god, geen geleerde,
er iets kan aan verhelpen.

Geen dichter die er nog iets tegen vermag.

De misdadige waanzin werd in de Geschiedenis gegrift.

TWEE PLANKEN EN EEN HART VOL WOEDE

André Rutten, de theaterkritikus, heeft theater eens gedefinieerd met de woorden: "Twee planken en een hartstocht". Die twee planken gaan zeker op voor de vaak geïmproviseerde podia, waarop aktieprogramma's gespeeld worden. Maar hartstocht hebben we voor de titel van dit overzicht maar vervangen door "een hart vol woede".

Toneelgroep DISKUS uit Rotterdam is bezig met haar derde programma, dat kan functioneren in de strijd tegen kernenergie. In seizoen 80/81 maakten en speelden ze - in samenwerking met het Rijnmond Energie Komitee en de Vereniging Milieudefensie de AANVAL OP DE CENTRIFUGE. Het samengaan van Diskus met die organisaties mondde uit in het Energiefestival op 't weekend van 30 en 31 mei '81. in het park bij de Euromast. Als gevolg van dit projekt ontstonden er in verschillende wijken van Rotterdam energiekomitees.

De RADIO RIJNMOND SHOW is een aktieprogramma van Diskus, dat aan elke afzonderlijke aktie aangepast kan worden. Een "live" radiouitzending, vanaf de plek waar aktie is, vormt het vaste frame van de voorstelling. In dat programma in ieder geval het Radio Rijnmond Dansorkest, het Duo Incognito, De Bedreigingsbroertjes én de Diskushoorspelkern. Het gaat hier niet om diepgaande analyses, maar om een uur humoristisch, solidair amusement. Op verschillende momenten in de strijd tegen kernenergie is deze show al te zien geweest en heeft dit lied geklonken in de vertolking van Frans Vedette:

*ik ben bang
ik schijt soms zeven kleuren
ik ben bang
dat het morgen gaat gebeuren
ik ben bang
dat die vriendelijke heren*

die atoomraketten strakjes in Europa gaan proberen

*want 't zijn de zelfde nette heren
die ons laten protesteren*

*en ons dwingen te betalen
voor een nieuwe kerncentrale*

*ja 't zijn die zelfde heren
die met tanks en met geweren*

*ons proberen te beletten
dat we Dodewaard bezetten*

*ik ben bang
voor die nette heren*

*ik ben bang
dat ze 't nooit zullen leren*

*ik ben bang
dat ik straks niet meer bang ben*

*dat ik straks mezelf niet meer ken
ik ben bang, ik ben zo bang*

*dat we hun geweld alleen maar met geweld kunnen
keren.*

In deze maand oktober komt Diskus met een nieuw anti- kernenergie/anti-kernbewapeningsprogramma uit. Precies in de tijd, dat er in Nederland - formeel of informeel - heel wat afgediskussieerd zal worden over deze "zegeningen" der techniek. De Brede Maatschappelijke Diskussie barst dan over ons los. De 12 miljoen, die het VNO (een werkgeversclub,) in 'een potje' heeft gestort om ons de voordelen van een atomaire maatschappij door de strot te masseren zijn in dit verband veelzeggend. Ook de kommissie, die deze brede diskussie moet organiseren is zo samengesteld, dat het niet veel goeds belooft. Vandaar dat het hard nodig is om tegengas te geven. Diskus zal dat doen, door haar nieuwe programma in de Rijnmond te spelen, waar dat maar mogelijk is...

"Radio Rijnmondshow". Foto: Aad Nieuwland

GLTWEE speelt gestaag door, daar doet de negatie van de subsidiegever niets aan af ! En het heeft een programma tegen kernenergie op het repertoire over Karen Silkwood. Karen Silkwood is een Amerikaanse vrouw, die werkte op de Kerr-McGee plutoniumcentrale, waar een loopje genomen werd met de meest elementaire regels van beveiliging. Eind '74 ontdekte ze dat ze zwaar besmet was door de straling van de plutonium, en voor haar werd het steeds duidelijker, dat ze niet per ongeluk besmet was. Ze was een actief vakbonds lid en behoorlijk lastig voor de bedrijfsleiding. Het feit, dat ze ten dode opgeschreven was, maakte haar nog feller in haar akties. Op 13 november '74 ging ze op weg naar een gesprek met de pers, met bij zich een dossier met onweerlegbare bewijzen van de misdadige achteloosheid van de centraledirektie als het ging om beveiliging van de werknemers en de naaste omgeving. Maar haar auto werd aan de kant van de weg gevonden. Karin was dood. Een ongeluk, zegt de officiële lezing. Maar de dokumenten waren uit haar auto verdwenen. En 24 uur later is de weg opnieuw geasfalteerd en weg de sporen van de ware toedracht. Over haar strijd maakte GLTWEE in samenwerking met schrijver Bert Kok een dokumentaire.

Jean : Rustig, Karen. Het kan allemaal nog best meevallen. Het is nog maar een onderzoek. Ze zijn tegemoordig zo knap. Met al die technische hulpmiddelen. Je doet of je al opgegeven bent.

Karen: Dat is ook zo. Ze doen maar zo'n beetje. Bij kanker weten ze toch niet wat ze moeten doen. Hou me vast Jean, hou me vast.

Jean : Maar wat is de uitslag dan ?

Karen: Het onderzoek is nog niet afgelopen. Ik ben weggelopen, gisteren. Ik heb straks een bijeenkomst met Wodka van de bond en een man van de New York Times.

Jean : Dat is dom van je, Karen. Je gezondheid gaat voor. Ik wil dat je teruggaat.

Karen: Ja, morgen. Maar ik kan ook niet blijven rondhangen met mijn verhaal. Ik heb het al lang kwijt gewild. Als het eenmaal in de krant staat, dan neem ik wel rust.

Jean : Kom eens zitten, Karen. Wat zie je er uit, kind...

Karen: Ik heb geen andere kleren meer, Jean. Niks. Toen ik gisteren thuis kwam hadden ze mijn hele kamer leeggehaald. Alles hadden ze in vaten gedaan, alsof het radioactief afval was. Alles wat van mij was, na Bill. In 55 vaten, klaar om op de bodem van de zee te dumpen. Zoiets durf je toch niet te dromen.

Jean : Het is vast voor onderzoek. Je krijgt het allemaal terug.

Karen: Nee, het was echt radioactief, zeiden ze. Als deze vaten dan maar niet lekken, zei ik. (ze lacht). De foto's van de kinderen, alles hebben ze er in gedonderd. Oh, Jean, het lijkt wel of ze alles van me willen opruimen...

De titel van het programma van GLTWEE is ONDER HOOGSPANNING.

KERNENEGRIE DOOD T GEWOON was een akt van de NIEUWE KOMEDIE. Ze is net uitgespeeld. Jammer dat ze niet meer beschikbaar is, maar we willen ze hier toch graag vermelden. Zeven scènes, afgewisseld met konkrete informatie over kernenergie. De scènes hebben een absurdistisch karakter, dat de toeschouwer laat lachen tot ie zich realiseert, dat de werkelijkheid van kernenergie nog absurder is. Een aantal mensen, reële mensen en karrikaturen, maken - tijdens het rekreëren, voor de TV of tijdens een rondleiding door een uitgewerkte centrale...- de meest waanzinnige dingen mee.

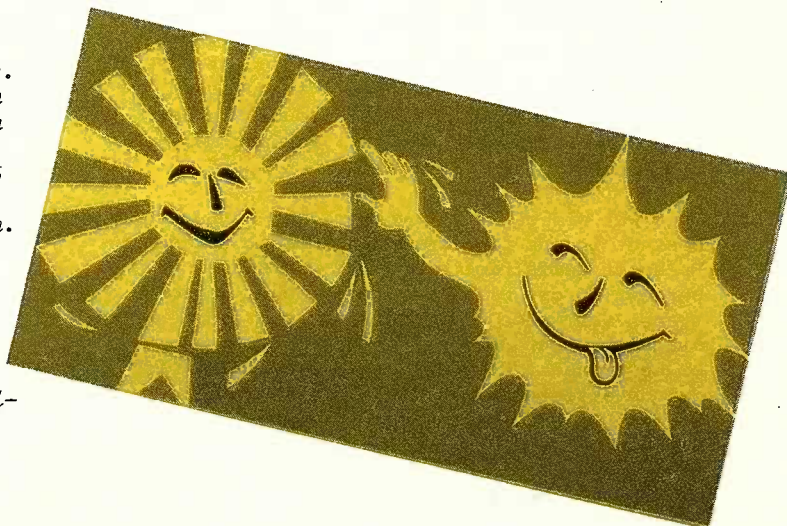
PROLOOG heeft WIJ ZIJN NIET AF TE KOELEN op het repertoire. Een muzikale akt die associatief een aantal aspecten van de kernenergieproblematiek behandelt: de rampen; het niet onschadelijk te maken afval, de straling, de mogelijke ontwikkeling naar een atoomstaat; een akt over de oorzaken en de achterliggende belangen. En over het belang om er tegen in verzet te komen en de pogingen om dat verzet te breken.

*mijn naam is Harrie Janssen - bankwerker is m'n vak.
maar in Nijmegen waar ik woon kwam ik maar moeilijk aan de bak.
totdat de firma Busman mij een baantje bood:
schoonmaken van centrales - nou ja, 't was voor m'n brood.*

*in Dodewaard staat 'n centrale in 't vrije veld.
dat 't 'n kerncentrale is werd er niet bij verteld.
ze gaven me wat lappen, aceton en dat was dat:
daarmee moest ik aan de gang in 't reaktorvat.*

*monteurs daar bleven maar een paar minuten op hun post.
daarna werden ze gecontroleerd en door 'n ander afgelost.
maar met ongeschoolde arbeiders kijkt men niet zo naar
ik kreeg een overal aan met wat plakband aan elke muur.*

Van deze voorstelling is een L.P. gemaakt die alweer toe is aan z'n tweede persing. Het 45 minuten durende programma staat in z'n geheel op de plaat. (Verkrijgbaar in de progressieve boekhandels of via overmaking van f 20,- op banknr. 188247882 van de Rabobank te Son - giro nr. van de bank: 1077181. Auteursvereniging Proloog.) Proloog heeft in het verleden een akt tegen de Neutronenbom gehad, die twee jaar lang het land doorgezworven heeft. In de herfst van dit jaar komt er een

opvolging van dat programma - een akt tegen kernbewapening.

In Nijmegen is de groep FISTEL KK actief. Sinds '78 heeft deze muziektheatergroep programma's gespeeld over (kern-) energie, woningnood, imperialisme en gezondheidszorg. Het huidige programma over kernenergie is een liedjesprogramma, afgewisseld met korte akts. Maar de nadruk ligt op muziek. Het programma wil de maatschappelijke structuur ter discussie stellen, waarin als oplossing voor de verspillingsproblemen kernenergie als gouden kalf wordt opgedrongen. Fistel speelt met een bezetting van 6 tot 8 mensen - de helft vrouwen, de helft mannen. Gitaar, bas, viool, blaasinstrumenten en zang. Muziek die tussen pop en volksmuziek in ligt. Hieronder een fragment uit 't programma van Fistel:

*ze zijn bang, ze hebben angst
voor de demonstranten.
men vreest geweld, een botsing dreigt,
zo staat 't in de kranten.
maar daar wordt niet gezegd
wie er met geweld begonnen is ;
wie protest tot misdaad heeft gemaakt;
en wie de volksverlakker is;
dat de meerderheid van 't volk
tegen kerncentrales is.*

*Dodewaard moet op slot;
Borssele is alweer kapot.
vecht ertegen, nu kan 't nog:
kerncentrales zijn bedrog.*

*we zijn bang, hebben angst,
als anti-atoomdemonstranten ,
dat de toekomst met atoom
in straling zal verzanden.
dat vooruitgang met atomen
een politiestaat vereist.
dat het recht tot meebeslissen
toch een farce zal zijn en
dat de atoomstaat tot geweld
en tot fascisme leidt.*

*Dodewaard moet op slot;
Borssele voorgoed kapot.
vecht ertegen, nu kan 't nog:
kerncentrales zijn bedrog.*

Een andere Nijmeegse groep OIDIKAT schrijft zelf over haar eigen programma:

*"Vandaag mag je niet zwijgen
omdat je morgen zwijgen moet"*

Als het publiek deze regels van ons slotlied overneemt kunnen we het programma pas echt beëindigen; niet eerder. Toch is ons programma niet zo wanhopig als deze regels je laten vermoeden. Er kan namelijk nogal wat gelachen worden - en waarom niet; soms zouden we het lied willen om schrijven in : "Vandaag mag je nog lachen omdat je morgen huilen moet"...

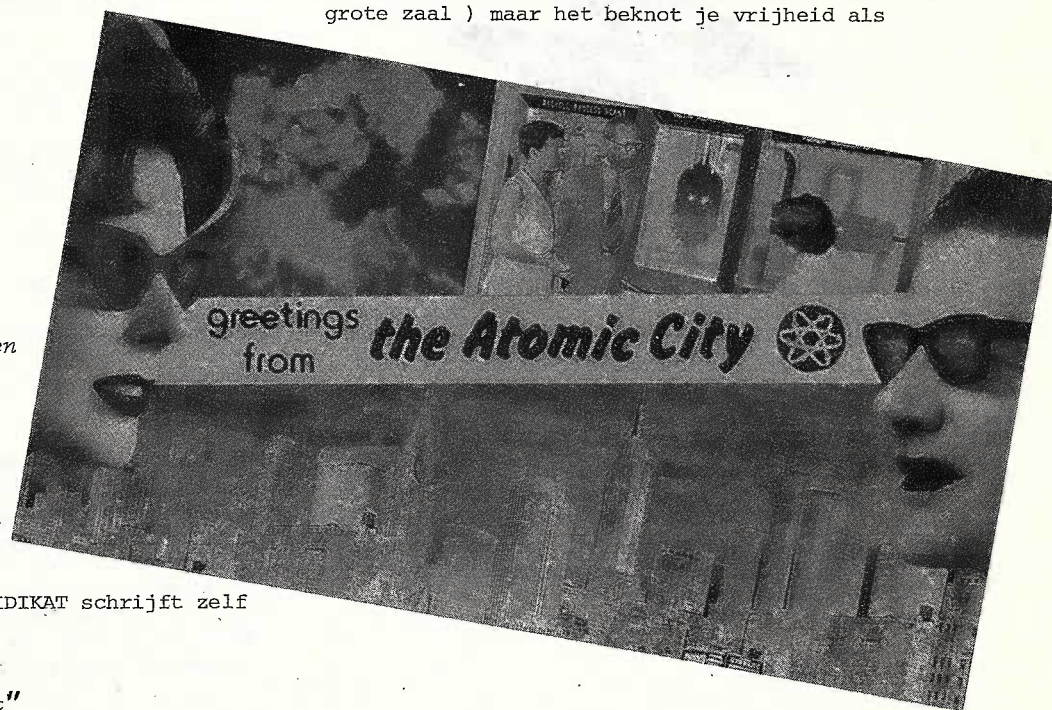
Over wat wij denken en voelen over kernenergie bestaat in ons programma geen moment twijfel. Er hoeft zelfs niet eens over gediskussieerd worden. En dus blijft over de lach (en soms tranen van woede). Lachen over voor- en tegenstanders, want ook de anti's maken soms zulke bokkesprongen, dat het voor ons duidelijk is dat de aktie niet op alle manieren gevoerd kan worden. Lachen werkt minstens zo verhelderend als een referaat van zo'n 19 to 26 kantjes.

Oidikat is geen groep, die er een half jaar voor gaat zitten om een nieuw programma te maken. Wij

vinden dat wat wij op de planken brengen te maken moet hebben met waar wij zelf in ons leven mee te maken hebben, waar we zelf over moeten lachen of kwaad over worden. Ons programma groeit mee met ons leven. Zo kan het gebeuren, dat sommige stukken over bv. kernenergie al jaren spelen (omdat er nog steeds geen centrales gesloten zijn) terwijl andere liederen een veel korter leven leiden. Niet omdat we ze slechter vinden, maar omdat sommige periodes in ons leven gewoon korter duren.

In de tijd dat we alle vier ook nog (of vooral) in andere groepen speelden, was de botsing van vier levens goed terug te vinden in ons programma en repetitieavonden; vrouwenkabaret, folk, vormingstheater, swing. De kern van ons programma laat dat nog steeds zien; afhankelijk van een aanvraag om te spelen buigen we dat programma in d'een of andere richting om. Schaamteloos spelen we dan af en toe ook nummers van 'die andere groepen' alsof ze van ons zijn en tenslotte zijn ze dat ook.

Even wenkbrauw-fronsend als de naam Oidikat is onze voorkeur om akoustisch te spelen. Een microfoon is voor ons nooit meer dan een prothese; mooi meegenomen als het niet anders kan (te grote zaal) maar het beknot je vrijheid als

speler. Spots en andere stralenbundels zetten ons wel in het licht, maar laat ons publiek verdwijnen in 'n zwart gat, terwijl we ons publiek juist nodig hebben om tot spel te komen. We hebben hun direkte reactie nodig: oog in oog !

Wenkbrauw-fronsend, het roept onderschatting op, tenslotte laten wij geen mercedesbus voorrijden met apparatuur. Onze stelling is: als ik kan spelen, dat ik in het donker sta, dan heb ik geen lichtinstallatie nodig. Overschatting ? O nee, het verbaast ons elke keer weer als mensen enthousiast op ons reageren. "Zijn we alweer niet afgegaan"...

Oidikat = een vrouw, drie mannen, amuserend en onderhoudend; twee gitaren en een fluit en veel liederen. Voor ons een bijdrage aan de strijd, die anderen voeren op de barrikaden, omdat wij het zelf vaak niet zouden durven. Sterkte met de strijd - Rita, Jan, Olav en Rob."

Tot zover Oidikat. In de beeldende kunstsector wordt bepaald niet stil gezeten. Steeds vaker zie je in demonstraties en op manifestaties de interventies van beeldende kunstenaars. Het beperkt zich bepaald niet tot de afficheontwerpen of tot politiek spotprenten. Objecten, environments, performances... Een van de sprekendste voorbeelden daarvan is het werk van Studio 38, het werkkollektief van beeldende kunstenaars uit Tilburg. In het seizoen '81-'82 heeft dat kollektief het volgende hooi op de vork:

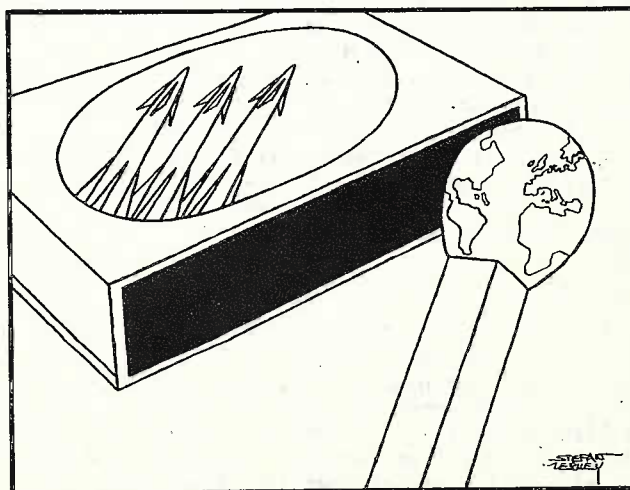
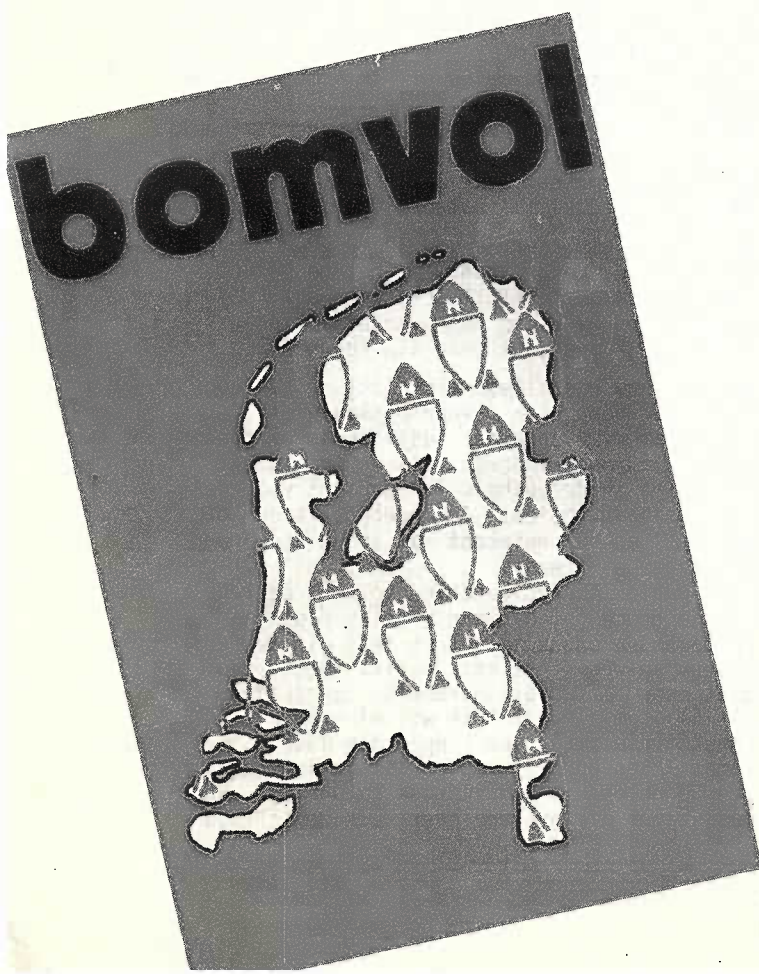
1. **MIXED-MEDIUM PROJEKTEN:** Kernenergie Ja of Ja ?!!
Probleemstelling van het al of niet gebruik maken van kernenergie. Het projekt bestaat uit:
- 'n edukatieve audio-visual (18 min.)
- een tentoonstelling (grafiek, collages, foto's).
- 'n artificiele audio-visual met performance (ong. 45 min.)
- affiches.
2. **REKREATIE-78:** oftewel Vuur - Lucht - Water - Aarde, Voor Wie ? Probleemstelling rond het vraagstuk van milieugebruik en ruimtelijke ordening.
- een artificiele audio-visual (30 min.)
- een tentoonstelling van fotografiek.
- affiches.
3. **GRAFISCHE PROJEKTEN:** zeefdrukprojecten over Natuurbeheersing en Atoomvrij Nederland. En minigrafiek - zeefdruk op postkaarten - over atoombewapening; kernenergie en ruimtelijke ordening.
4. **DIA-ARCHIEF:** m.n. over de emancipatiebeweging uit de 70er jaren.
5. **GRAFIEK-STOCK:** een ruime kollektie grafiek en een archief van affiches uit de 70er jaren.
6. **IN VOORBEREIDING:** o.a. environments over de bewapeningswedloop.

Voor wie een dergelijke opsomming te kriptisch is raden we aan de uitgebreide dokumentatie van Studio 38 aan te vragen. Het kollektief heeft al ja-

ren een zeer hardnekkige praktijk in het beeldend ondersteunen van de oppositie tegen kernenergie en kernwapens in Brabant en is ook steeds aanwezig waar beweging is...

Er zijn meer kollektieven die deze weg op gaan. De Rotterdamse Kunststichting (en m.n. Albert Roskam) heeft zich voorgenomen om een beschrijving te maken van het werk van beeldende kunstenaars en kollektieven, die bezig zijn met "emancipatorische projecten. Maar wanneer je echt goed op de hoogte wilt blijven van de politieke tendenzen in de hedendaagse beeldende kunst, abonneer je dan op het blad KUNST WERKT. Een vier maal per jaar verschijnend blad, dat niet alleen de aktuele politieke beeldende kunst in kaart brengt maar ook in het verleden of over de grenzen haar onderzoek doet. In het laatste nummer van KUNST WERKT een interview met de leden van het BBK-DRENTHE kollektief: twee grafici, die met name voor de strijd tegen atoomwapens de meest prachtige affiches ontwierpen voor plaatselijke en regionale akties. Ze leggen zich er op toe om in eigen produktie en dus zo snel als nodig is sprekende oproepen te maken om in aktie te komen. Door het procedé, dat ze gekozen hebben en de vormtaal, die daarbij hoort - de affiches zijn eigenlijk grote lino's - sluiten ze aan bij de grafische traditie van het socialisme van voor de oorlog, m.n. bij het werk van Mase-reel. Ook in het eerder genoemde nummer van KUNST WERKT een analyse van de ontwikkeling van het werk van STEFAN VERWEY, iemand, die in ons nummer niet ongenoemd mag blijven, omdat er geen politieke tekenaar te vinden is die zo konsekwent in de pen komt tegen kernbepapening en kernenergie...

SOLIDARITEIT FILMS uit Breda heeft een film voor jongeren gemaakt over kernenergie: "ARMOEDE VAN DE TOEKOMST". Het is een film, waarin jongeren hun mening geven over kernenergie en alles wat er mee te maken heeft. Vanuit de Jongerenjournaalstudio presenteren Rebecca (13) en Mark (17) een programma, waarin de voors en tegens van kernenergie aan bod komen, de toenemende energieverpolling, de alternatieve energiebronnen, de gevolgen van bewaking en beveiliging van de centrales voor onze democratie, etc. Met name wordt bekeken, of de mening van jongeren over deze zaken eigenlijk wel serieus genomen wordt. De jongeren in de film zijn in ieder geval van mening, dat er naar hen geluisterd moet worden, want per slot van rekening gaat het om hun toekomst, die op het spel staat!

De film is te gebruiken voor jongeren vanaf 13 jaar, zowel op school als in buurthuizen en overal waar jongeren samenkomen. Bij de film hoort een jongerenkrant, die verder ingaat op het energievraagstuk en andere aktualiteiten, die daar mee te doen hebben.

De Redactie

IMPROVISEREN IN EEN ATOOMSCHUILKELDER

Theaterwerkgroep Tentakel mag zich stilaan "gespecialiseerd" gaan noemen op het gebied van de kernenergie- en atoomwapens-problematiek.

Met groot succes speelden zij twee zelfgemaakte produkties, die trouwens in het seizoen 1981/1982 nog doorgespeeld worden.

"DE KERN VAN DE ZAAK"

is een show van 50 minuten waarin we het bezoek volgen van vier jonge mensen aan een kerncentrale, hun enthousiasme bij het aanschouwen van een prachtige publiciteitsfilm van de elektriciteitsbedrijven, hun gevangename na hun te spontane reactie op de public-relationsman, en tegelijkertijd kijken we eens binnen bij de burens van de amelinckx-building : een spannend en duidelijk spektakel.

"DE LAATSTE STROHALM" (over atoomschuilkelders)

We zijn er letterlijk en figuurlijk ingekropen en hebben er de titel "De Laatste Strohalme" aan gegeven. Je zou ons onderkruipers kunnen noemen maar dat dan wel in de letterlijke zin van het woord.

We zijn er dus gewoon even in gekropen. 24 uur zijn we daar gebleven. Om toch eens mee te maken wat ze er allemaal van zeggen, de kooplui en de paniekzaaiers en de Zwitserse centra voor burgerbescherming en de kolonels en de koning. Alle lintjesdragers die er goed bijzitten en dus een zitplaats verdienen.

Alle Adams en Eva's van het jaar 2000 die hopen na een drietal weken de schuilkelder te verlaten om de tuin der lusten te betreden.

We zijn op zoek gegaan. Maar hoe moet je nu iets te weten komen als de stiekemers niets willen loslaten? Wel, daarin schuilt nu juist de kracht van Tentakel. Op slinkse wijze zijn we binnengedrongen in het wereldje van mensen die vinden dat er nu eenmaal al-

tijd een natuurlijke selectie moet plaatsvinden en dat de wereld toebehoort aan diegenen die het goede nastreven en het kwade uitbannen. Stiekemerds dus...

Eerst wilden wij ons vermommen om als zodanig een koopman in atoomschuilkelders te benaderen. Maar achteraf dachten we waarom niet gewoon als theatergezelschap naar zo'n man toestappen. Je belooft hem een kaartje voor de voorstelling en zijn nieuwsgierigheid is gewekt. Zo'n man wil immers ook zien wat zijn artikel te weeg kan brengen. Het werkte ogenblikkelijk.

Het was een atoomschuilkelder voor 8 personen. En volgens hem het Rolls Royce-model van de schuilkelders.

Formule sleutel op de deur. Informerend naar de prijs (2.500.000 Fr), hield hij onze reactie scherp in het oog en schakelde onmiddellijk over : "Ja, we kunnen er natuurlijk ook een Daf van maken, maar dan krijgt het wel niet het predikaat atoomschuilkelder mee."

Na hem nog een kaartje voor zijn vrouw te hebben beloofd, vertrokken wij, het hoofd vol Geigertellers, luchtfilters, fall out-kostuums en gegevens over een zeer vernuftig toiletsysteem. We hadden het weer klaargespeeld.

We weten nu hoe alles werkt, dat je hem voor alles kan gebruiken : voor opslagruimte, rommelkamer, wijnkelder, discotheek en speelplaats voor de kinderen, als je maar zorgt dat alles in gereedheid is gebracht vóór de sirenes gaan loeien. Je leven staat dan op het spel en dat betekent dat je de zaak nuchter tegemoet treedt.

Geen paniek dus en handelen volgens de regels uit de brochure, dan kan er niks fout gaan. En mocht er onverwijd toch iets uit de hand lopen, je weet tenslotte nooit, iemand ziet het niet meer zitten bijvoorbeeld, toestanden als "laat mij eruit ! ik wil niet meer ! ik kan het niet meer aan ! open die deur !!" Hamer, klop op zijn kop en dat is dan ook weer opgelost. "Dan zijn er natuurlijk nog maar zeven die overschieten. Ik zeg altijd

tegen mijn cliënten : het klinkt wel hard
maar je zit daar nu eenmaal om te overleven."

Thuisgekomen, de zaak besproken.
Die man had natuurlijk volkomen gelijk.
2.500.000 frank in een atoomschuilkeldertje
steken en als dan puntje bij paaltje komt er
nog aangaan, omdat toevallig één persoon zich
niet meer aan de regels wenst te houden...
In dergelijke omstandigheden gedraag je je nu
eenmaal anders. Je "handelt".

Anderhalve week later, 12u00 precies, loeiden
de sirenes in de Tolstraat 61 te Antwerpen.
Teaterwerkgroep Tentakel greep persoonlijke
spulletjes bijeen en rende naar haar geïmpro-
viseerde schuilkelder. De zware betonnen
deur werd afgegrendeld, het experiment was
begonnen.

De week voordien was alles in gereedheid ge-
bracht. De ramen van de keuken afgeplakt,
stapelbedden gekocht en geïnstalleerd, 20
kassettes voor de opname aangeschaft, voor
veertien dagen proviand in huis gehaald
(witte produkten, alles in blik), drank...
Ja natuurlijk, dat kost geld, wat dacht u ?
Subsidie toch !

Goed. Terug in onze schuilkelder. Doodse
stilte. Iedereen is een moment met zich-
zelf bezig en er heerst een gespannen sfeer.
Dit is het dus. Definitief. Familie, vrien-
den en kennissen, mensen op straat, iedereen
is aan het rennen. Paniek. En wij ?
Wij zitten afgesloten van de wereld, onder
de grond. Ons kan niets gebeuren, heeft de
verkoper ons klaar en duidelijk uitgelegd.

Veertien dagen opgesloten zijn in 24 uur
geïmproviseerd.

Herinneringen, kennismaking, spanning, de

bom, angst, vertwijfeling, plezier, leed-
vermaak, verwijten, onrust, hoop, onzeker-
heid en vooral ruzie...

We hebben het allemaal meegemaakt, doorvoeld
tot op de botten.

De verkoper had gelijk. Je moet je aan de re-
gels houden van de brochure. Maar wie kijkt
daar nu in, wie denkt daar nu aan verdomme !

We zouden er een toneelstuk over kunnen schrij-
ven...

• JONGEN 22 J. zonder
smoking zoekt werk als portier
aan de binnenkant van een
atoomschuilkelder. Tel. (02)
216 58 92. 15037/11

fragment uit het toneelstuk "De laatste strohalm"

CAROLIEN : Brief ?

PIETER : Ik heb ook een brief ontvangen.

WILLIAM : Ik ook, van het ministerie.

PIETER : Ja, maar van wie is die schuilkelder
nu eigenlijk ? Is die van u ?

CAROLIEN : Die is van mij. Zeker dat ie van
mij is, ik heb die laten bouwen met
geld dat ik heb verdiend in mijn
café.

WILLIAM : Dan hebben we allemaal een brief ge-
had !

POLLY : (zet muziek op)

CAROLIEN : Kijk, ik zal jullie vertellen wat ik weet. 't Plan van die atoomschuilkelder heb ik al een jaar of vijf geleden opgevat. Dat kwam eigenlijk zo, doordat er bij mij altijd in 't kafee iemand langs kwam, nen sjieken type, alleez, ge verstaat me wel, en die praatte er altijd maar over, zo van : 't Is maar een goede raad dat ik u geef, en als het dan zover is, dan moet ge aan uzelf denken, en ge zijt nu in de gelegenheid, waarom zoudt ge er niet eens over nadenken en hebt ge't gelezen in de gazet, we zijn er nu niet ver meer vanaf." En ik zeg, och belachelijk, 'k moet het allemaal niet weten ! Maar langzamerhand begon ik toch schrik te krijgen, ge zijt tenslotte maar een mens nietwaar, en na een tijd zie ik tegen mezelf, ja, waarom eigenlijk niet h  ? Tja, en dan ben ik beginnen bouwen.

(zucht)

WILLIAM : (vol bewondering). Die typekes kunnen het nogal uitleggen h  ? Alleez, euh... een hele schuilkelder aanpraten, ge moet het maar kunnen h  ...

POLLY : Ik ken iemand die onderbroeken verkocht en die onderbroeken verkocht en die is later op schuilkelders overgeschakeld.

WILLIAM : Onderbroeken ? En dan...allez zeg ..

CAROLIEN : Hij is al een hele tijd klaar. Ik heb 'm dan gebruikt als rommelkamer, als wijnkelder...

PIETER : Verdomme toch ! Hoe is dat toch mogelijk !

CAROLIEN : En euh... nu een paar maanden geleden komt er in 't kafee een stille, die zegt, u hebt hier beneden een schuilkelder. God, ik dacht amai, hoe weet die dat h  ?

WILLIAM : (vol bewondering) Die weten toch alles h  ! (lacht)

CAROLIEN : Ik zeg, alleez, drink er     en laten we eens praten. Komt ie ineens af met : bevel van 't ministerie van binnenlandse zaken, alle schuilkelders worden opgevorderd ! Ik zeg WABLIET ? Wel godver-godverdomme ! Zit je daar keihard te werken, dag in dag uit, met dat beetje geld dat ge verdient, kunt ge godverdomme nog niet doen wat ge wilt ! Kunt ge u dat voorstellen ? Dat is natuurlijk dat dat land hier om zeep gaat in ekonomie die wat initiatief heeft h , die krijgt geen kans meer, dat is het !

PIETER : Ik heb die brief niet eens gelezen, voor mij hoefde het niet verdomme !

CAROLIEN : Enfin, hij zegt, ge hebt de keus h , maar je moet plaats beschikbaar stellen voor zoveel mensen

als er plaats is. Ja, in die tijd heb ik gedacht,     voor vier personen, dat is groot genoeg h , ik ben maar alleen, ik ben gescheiden.

WILLIAM : Ik vind dat we gelukkig moeten zijn. Euh... ik bedoel, we zitten hier nu toch maar h . Dankzij die brief en dat ze ons konstant op de hoogte hebben gehouden van de toestand, alleez...dat we hier tijdig konden zijn, bedoel ik. Mensen in paniek zijn tot alles in staat, die rennen schuilkelders binnen waar ze niet thuishoren. Ik moet er niet aan denken, dan zaten zij hier binnen en wij ... verdomme zeg ! h  (tot POLLY) zet nog maar een muziekje op !

PIETER : Ik heb alleen het adres gelezen.

CAROLIEN : En je hebt helemaal niks meegebracht ?

PIETER : Nee, want ik ben hier tegen m'n zin ! Helemaal tegen m'n zin zit ik hier !

CAROLIEN : Ja maar, waarom ben je dan gekomen ?

PIETER : Ik weet 't niet, verdomme ik weet 't niet ! Iedereen begon in paniek te rennen en ik rende mee, ik begri    er niks van, ik hoorde de sirenes en begon automatisch als een kudde mee te rennen deze richting uit. Tegen m'n zin zit ik hier ! Schuilkelders heb ik altijd belachelijk gevonden als oplossing. Je weet toch niet zeker dat er iets aan de hand is h  ?

CAROLIEN : (zucht diep) Volgens mij is 't zeker. Ik denk dat ge nog blij zult zijn dat ge hier bent. Hoe heet ge ? Pieter. Wel Pieter, ge zult nog blij zij, geloof me jongen.

WILLIAM : Ja, ik denk dat ook. Ik heet William, en gij ?

POLLY : Polly.

WILLIAM : En u ?

CAROLIEN : Carolien.

WILLIAM : Carolien, Polly en Pieter. (Een lange stilte). Jaaaa....

EEN BOM IN DE FOYER

De vzw Aktieservice "KOPSPSEL" werkte en werkt aan een interessant initiatief : interessant omdat het spektakel dat zij brengen niet louter toneel of muziek is, maar een goed-geolied samenspel van allerhande podiumtechnieken en showelementen, die op een geestige manier het publiek integreren in het spektakel.

Hieronder drukken wij het script af van "Een bom in de foyer...politiek kaffee". Het spektakel werd een eerste maal uitgeprobeerd in Brugge (7/2/81) en verder zijn er voorstellingen gepland op 16 oktober e.k. te Turnhout (Cultureel Centrum De Waranda) en op 17 oktober e.k. te Gent.

Globaal idee

Het Brugs initiatiefkomitee tegen de atoomwapens organiseerde op 7 februari 1981 een avond i.v.m. de mogelijke plaatsing van kernraketten in België. Het geheel ging door in de foyer van de Stadsschouwburg van Brugge (een barokke bedoeining).

De avond wordt opgevat als een politiek kaffee (een mengeling van kaffee en optredens, van politiek en amusement); de sfeer is die van een verkiezingsshow tijdens de avond van de uitslag : gezellige drukte, interviews, akts... De draad door gans de avond is immers een plaatselijk referendum over de plaatsing van kernraketten in ons land; de stand van de stemming is permanent zichtbaar (zie verder) en de presentators geven dan ook regelmatig commentaar op de evolutie van de stand.

Het publiek zit aan tafeltjes of staat recht aan de toeg of langs de kant; men kan steeds bestellen aan de bar; eventueel zijn er kelners en dienststers; de podia worden zo opgesteld dat ze vrijwel voor iedereen zichtbaar zijn. Stands en dergelijke worden geplaatst in de inkomhal en/of gangen.

Draaiboek

Het gaat hier om de grote lijn; binnen dit kader kunnen er nog onderdelen verwisselen of er gens tussen gevoegd worden.

deuren open om 20u00

Tegelijkertijd gebeuren er allerlei dingen :

- een dixie-land-groep, de PATT MORE BAND uit Gent speelt onderhoudende muziek; deze groep zal regelmatig in het geheel ingeschakeld worden om die informele sfeer te creëren; ondertussen krijgt het publiek ook de gelegenheid om drank te halen en wat te praten.
- op de trap juist voor de ingang van de foyer speelt de BRUGSE TONEELGROEP verschillende akts, met elkaar verbonden door een lied; het geheel heeft het karakter van een markt met als algemeen idee : iedereen moet goed voorbereid zijn op de komende kernrampen of -oorlogen... trouwens daardoor ontwikkelt zich een nieuwe markt, nieuwe afzetmogelijkheden... misschien wordt wel de oplossing van de crisis ?? De figuren die brood zien in het doemdenken zijn :

een speelgoed- en snoepverkoper met al zijn waren in de vorm van raketjes en bommetjes. hij prijst alles aan als pedagogisch verantwoord, want het kind moet zo snel mogelijk vertrouwd geraken met deze vormen

een verkoper van beschermingspakken met een demonstratie van zo'n self-supportingpak, en ... niet alleen doeltreffend maar ook mo-dieus !

een lid van een religieuze sekte die een donderpreek houdt over het dreigende atoomgevaar... hij roept de mensen op om zich bij de sekte aan te sluiten voor het te laat is

een verkoper van reeds bestraalde groenten en fruit... hij prijst zijn waar aan onder het motto "wordt gelijdelijk maar toch tijdig immuun voor de straling

een professor die iets heeft uitgevonden om radioactieve straling positieve mutaties te laten opwekken... hij geeft dan ook de raad om bij een ontploffing op straat te lopen, ogen open en zwangere vrouwen eerst

een legerfunktionaris die ronselt voor het leger... hij wijst erop dat de vijand elk ogenblik voor de deur kan staan en dat een soldaat de meest dienende en verantwoorde-lijke functie in onze samenleving vervult.

- animatiefilmpje over de eskalatie van het oorlogsgeweld

Bij het binnenkomen kunnen de mensen hun STEM UITBRENGEN :

- voor plaatsing van de raketten
 - tegen plaatsing
 - voor het Belgisch kompromis (alles laten afhangen van de onderhandelingen, waarbij België trouwens niks in de pap te brokken heeft).
- Er staan drie schavotjes, waarvan telkens een draad vertrekt; hieraan worden balletjes aangeregen; er zijn 3 kleuren (bij elke kleur hoort een mening); de balletjes krijgt men bij de ingang.

de eigenlijke start

In de herkenningmelodie (die later terugkomt in het slotlied) komen de presentators op (Mong Rosseels en Martine Tanghe). Ze stellen elkaar voor en verwelkomen het publiek. Ze lichten het geheel van de avond toe en wijzen de mensen erop dat ze nog altijd hun stem kunnen uitbrengen.

akt van de witte clown

Wim Meeuwissen komt op als clown en hij presenteert een akt rond de neutronenbom (uit de show "Bommerskonten" van de Vieze Gasten) en... met Mong achter de drums.

Rik Coolsaet

Coolsaet heeft net een boek geschreven "Oorlog zonder einde" over de Amerikaanse strategie sinds 1945 :

- kort interview
- daarna krijgt hij een plaats (soort boekenstand) waar geïnteresseerden uit het publiek hem verder vragen kunnen stellen.

Politici

Er wordt naar gestreefd een aantal top-politici van verschillende partijen te laten komen. (in de orde van Tindemans, Van Miert...); er wordt ook gezocht naar leden van een verschillende fraktie binnen een partij; er wordt geopteerd voor een losse aanpak : een politikus aan een tafeltje wordt geïnterviewd door Martine. Eventueel kan Coolhaet samen met een aantal politici aan één tafeltje worden geïnterviewd.

Er is, voor zover mogelijk binnen het tijdschema, ruimte voor reacties uit het publiek.

Er wordt naar gestreefd deze interviews met video op te nemen zodat de mensen ook alles kunnen volgen via een aantal TV-schermen in de zaal.

akt Kopspel (toneelstuk "De Paddestoel")

inhoud :

Een aantal leden van het militair-industrieel kompleks hebben een informele ontmoeting in een soort casino; het gaat om een uitgesproken mannengezelschap (leger, industrie, wetenschap, politiek, veiligheidsdiensten) allemaal Europeanen die het niet kunnen lijden dat alles zich afspeelt tussen de USA en de USSR; ze verschillen wel onderling over voorkeur voor strategieën. Sommigen hebben hun vrouw of vriendin mee; op de achtergrond speelt een stijlvol orkestje.

De gastvrouw is de spilfiguur : ze gaat vertrouwelijk met hen om, joviaal tot bemoeuwend; ze kent hun kleine kantjes want ze houdt haar oren en ogen goed open; ze vormt in feite de invalshoek voor het publiek (ze trekt de verschillende spelelementen op de voorgrond); ze zingt ook mee en ze vertolkt het slotlied, tegen de achtergrond van de lichtjes aangeschoten en overmoedige bezoekers, allen samen rond de roulette;

Het is een vloeiend geheel van dialogen, muziek, zang; er zullen telkens deeltjes van een gesprek, bvb. tussen twee mannen, tussen

de vrouwen... naar voor komen; de formule moet zodanig uitgewerkt worden dat tijdens de avond onverwachte dingen kunnen opgevangen worden en dat er kan ingespeeld worden op de interviews met de politici.

Onderwerpen van de liedjes

- openingslied : voorstelling van de figuren + aksentueren van de informele sfeer
- een lied tegen het kommunistisch tuig (op basis van de artikelenreeks in de Gazet Van Antwerpen)
- het kompleks houdt de vrede in stand en niet de idealistische dromers; er is nood aan een "realpolitiek".
- Europa als theater van een kernkonflikt
- slotlied : de overlevenden van een atoomkonflikt zullen jaloers zijn op de doden.

Luns

Wim Meeuwissen imiteert Luns; hij wordt net als de politici aan een tafeltje geïnterviewd.

akrobaten

Twee akrobaten uit Amsterdam doen een speciale akt (erg visueel) rond kernraketten.

officiële afsluiting

De presentators delen de eindstand van de stemming mee.

Een oproep om deel te nemen aan de manifestatie tegen atoombewapening op 25 oktober te Brussel.

Het slotlied : de melodie van dit lied is in de loop van de avond al verschillende malen te horen geweest als herkenningmelodie (in het begin bij het opkomen van de presentators, binnen de akt van Kopspel); het wordt gebracht door alle medewerkers (op het podium) maar ook de mensen in de zaal moeten kunnen meezingen.

Na het lied kan de Jazz-band de melodie overnemen... de mensen kunnen nog een tijdje blijven tot ongeveer halféén.

Wie belangstelling heeft voor dit projekt of meer inlichtingen wenst, telefoneert naar Guy Swaegers tel. 031/ 18 65 60.

DE BOL VAN BORSSELE

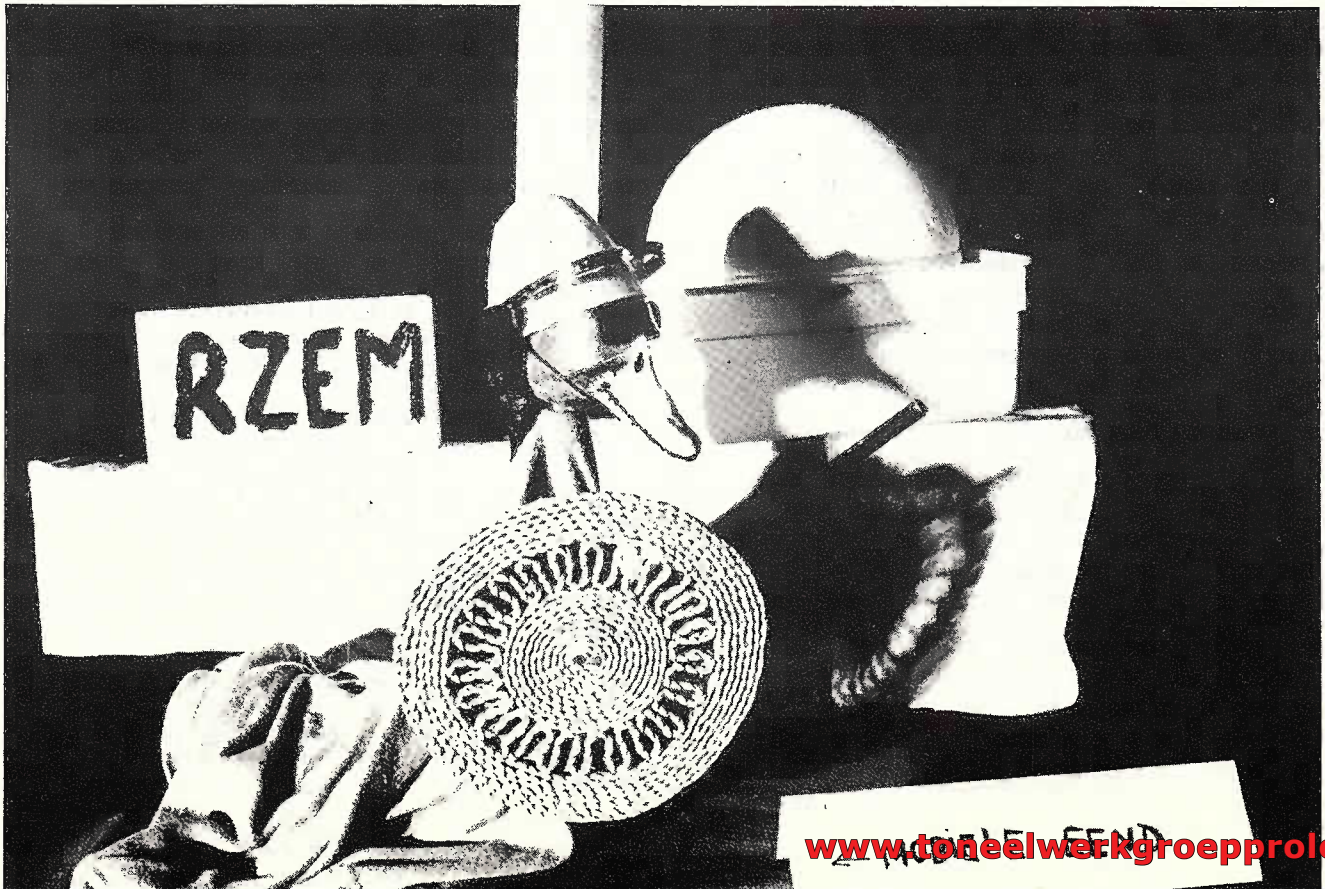
Willem Joppe, van beroep poppenspeler bij het Middelburgse poppentheater Parcival, woont samen met zijn vrouw Saartje en zijn twee kinderen Frank en Elias, op een steenworp afstand van de kerncentrale in Borssele. Wat gaf voor hem, die toch meestal sprookjes vertoont, de doorslag om een stokpoppenspel over kernenergie te maken, waarvan sommigen zeggen, dat het indoctrinerend is?

WILLEM: "Inderdaad, ik speel liever sprookjes. In sprookjes wordt het kwaad definitief en effectief bestreden. Sprookjes zijn optimistisch: je kunt - al dromend - nog geloven in een oplossing, hoe die er ook uit ziet. De aanwezigheid van kerncentrales echter maken je machteloos, omdat je beseft, dat ze vrucht van een aantal mensen zijn, die zelf gevangenen zijn van hun eigen systeem, dat ze ontwierpen en dat ze in stand houden. Hoe langer dat systeem bestaat en over hoemeer schijven het loopt en hoe meer mensen er een economisch belang bij hebben, hoe moeilijker het wordt er aan te ontsnappen. Eigenlijk zijn de initiatiefnemers op het gebied van kernenergie mensen van het korte inzicht, van het hier en nu denken en daarvoor medewerkers aan de 'moord' op het nageslacht, onverantwoordelijk als ze zijn en materialistisch als ze denken. Men zegt wel eens dat de jeugd de toekomst heeft en in dit geval is dat zeker zo, want gevangenen van hun systeem hebben geen toekomst. Een kind is nog vrij en zal zich derhalve kunnen bevrijden van deze builenpest. Kernenergie is het omgaan met ontbinding, met de dood dus. Wij zullen het kind erin moeten opvoeden later weer met het levende om te gaan. Dit overwogen te hebben, gekoppeld aan het feit, dat mijn eigen jongens dagelijks bloot staan aan het gevaar, door anderen in het leven (!) geroepen, heb ik destijds besloten om vanuit mijn vak - poppenspeler - een spel te ontwikkelen op kinderniveau, dat duidelijk maakt, dat het zo niet langer kan".

De inhoud van het poppenspel "DE BOL VAN BORSSELE" bevat elementen, die herinneren aan de gebeurte-

nissen in Harrisburg en aan de akties rond Dodewaard en Borssele. Het spel is een fabel: er treden dieren in op met menselijke eigenschappen. In het poppentheater zien we een bos. Een rustieke plaats, waar het voor de aldaar wonende dieren goed toeven is. Daar is zuster Van Kraai, een oude missiezuster die haar post in de Kongo verlaten moest toen het evangelie ingeruild werd tegen ontwikkelingshulp, en zij zet een mand klaar. Ze helpt Mies Poes met lopen naar de mand, want Mies kan elk moment bevallen. En ja hoor, de weënen menen in hevigheid toe en daar worden onder het oog van de toeschouwertjes twee katjes geboren, afgelikt en in de mand geborgen. De kraai en de kat gaan af. Nu komt Wim Kokmeeuw, de plaatselijke bakker opdraven. Hij is jarig vandaag en kreeg van z'n moeder een wonderlijk kado: een broodrooster, die zij ergens vond en die hij, volgens haar, goed gebruiken kan voor al het oude brood, dat hij dagelijks na zijn ronde overhoudt. Zuinigheid met vlijt dus in dit knusse bos. Maar ja, er zit een stekker aan en wat doe je dáármee? Dan staat de huismus naast hem. Die vertoeft zo vaak in de buurt van de mensen, die zal heus wel afgekeken hebben, hoe je zo'n probleem oplost. En inderdaad: de mus probeert het met een zelfgemaakte windmolen. De kinderen blazen, het molentje draait en de broodrooster wordt bloedheet. De huismus echter ruikt money, wein, weib und gesang en denkt eens goed na. Zou het ook op waterkracht lukken? Inderdaad, de molen loopt ook op water en de broodrooster gloeit. Maar, denkt de slimme mus, iedereen kan zo'n ding bouwen; dan is het niet nieuw meer, dan verdien ik er niet meer aan. Ik moet wat anders verzinnen. Hij herinnert zich de mensen - die kronen op de schepping (wat ben je als dier vergeleken bij 'n mens) en bouwt dan z'n eigen kerncentrale: de bol van Borssele. Iedereen, die een elektrisch apparaat heeft, kan er zijn stekker komen aansluiten, tegen een forse betaling uiteraard. Nu is hij de ijdele directeur geworden van zijn eigen firma. En de politiepapagaai, die de

Foto: Sophia van den Heuvel.

overheid vertegenwoordigt, knikt goedkeurend bij deze noviteit: wat zijn ze toch knap tegenwoordig. De mus, die zichzelf overtreft, heeft personeel nodig. Hij neemt de gastarbeider Brammetje Beer in dienst. Die moet de bol stoken met kastanjes - die moeten goed uit elkaar vallen. Als beloning daarvoor krijgt de beer een gloeilamp, zoals de inboorlingen vroeger spiegeltjes kregen. Dat de beer met die gloeilamp net zo min iets kan doen als een bewoner van de rimboe in Senegal met een elektrische kruimeldief, interesseert de mus niet. Dat zal nog vaker blijken: directeur mus interesseert zich in wezen niet voor anderen. Alleen voor zichzelf. Goed, vreugde alom: we hebben een bol en die geeft stroom. Totdat de bol op barsten staat en een kwalijke rook uitstoot. Dan moet de bol schoongemaakt. De mus draagt de beer op de bol schoon te maken, door de kastanjes uit het vuur te halen. Het afval mag hij in het vijvertje gooien. De beer echter wordt na de klus erg ziek. Zuster Van Kraai moet hem meer levend dan dood wegdragen. Geeft niet, zegt de mus, voor jou tien anderen. Mies Poes echter is woedend: door het bijna-ongeluk met de bol zijn haar poesjes ernstig ziek en zitten onder de zwarte vlekken, die zich uitzaaien en steeds groter worden. Geeft niet, zegt de mus, stuur ze maar naar zuster Van Kraai. "Ik wil, dat

je dat ding afbreekt", zegt Mies Poes. "Geen denken aan," zegt de mus, "wat er staat, dat staat er en ga nou weg, want je stoort me". Nu spreekt de poes het publiek toe en samen met de kinderen scan-deert ze "Doe-me-een-lol-weg-met-die-bol!" Maar ze wordt door de politiepapagaai weggestuurd. "Zo, dat is dat" zegt de papagaai, "ORDE! KOPPIE KRAUW!" Maar Mies Poes komt terug, ditmaal met een protestbord. Weer wordt ze weggestuurd. De mus krijgt door dat Mies Poes net zo lang aanhoudt, tot de bol weg is. Dat is een gevaarlijke ontwikkeling, redeneert hij: straks bestormt ze mijn bol nog. Hij plaatst een groot hek voor de bol waarvan alleen hij de sleutel heeft. Nu bindt Mies Poes zich met een ketting aan het hek vast. De politiepapagaai komt met haar praten: "Ga toch naar huis, meis-sie. Straks wordt het koud en donker, ga toch een lekker bakkie koffie zetten in je keuken"- haar daarmee in haar rolpatroon terugduwend. Maar ze houdt voet bij stuk en blijft zitten. "Dan moet je het zelf maar weten", zegt de papagaai, "orde-nog-an-toe". Er klinkt een snerpende politiefluit en daar waggelt een mobile eend op, helm, schild, wapenstok. Mies Poes wordt voor de ogen van de verbijsterde toeschouwertjes weggeramd van het hek en That's It. De bol blijft staan en als hij zelf niet weggelopen is, dan staat hij er nu nog.

PAUL KOECK: BERTHOLD 1200

Eerst was er de roman. In feite gebaseerd op het authentieke verhaal van een man die persoonlijk het Maaswater in Visé ging controleren wat betreft de radio-activiteit die kon worden waargenomen. Die radio-activiteit, liep hoog boven de gestelde veiligheidsnormen, waar zo vaak mee gegoocheld wordt. Maurice Hervé zet zich ten volle in om eenieder hierover te informeren.

Het enige resultaat is dat vele mensen hem voor zot verklaren, een lastigaard vinden en hem schuwen of in enkele gevallen zelfs bedreigen en aanvallen.

Het is het drama van een man die persé de wereld kond wil maken van de gevaren die dreigen. Op onverstaanbare wijze stijgt het aantal kankergevallen in die plaatsen die gebruik moeten maken van het drinkwater.

Enkele 'specialisten' ondertekenen echter het verdict waarmee officieel een eind wordt gemaakt aan de vervelende aanklacht. En de Hoge Gezondheidsraad besluit om zo te zeggen: radio-actief water is drinkbaar.

Koeck is er in geslaagd het hele relaas duidelijk te maken, hoe moeilijk het gevecht van een enkeling is wanneer nochtans de toekomst van volgende generaties op het spel staat. Maar door de kern-industrie aan te vallen, valt deze man de pijlers van de staat aan. En dat wordt hem niet in dank aangenomen.

Maurice Hervé worstelt steeds verder, zijn eigen gezin lijdt onder de druk die zijn eenzame strijd veroorzaakt. Plaatselijke politici willen hem gebruiken als vedette voor hun partij, maar Hervé stemt niet in met hun louter electorale bedoelingen.

Hervé besluit om uit Visé weg te trekken en een gezonder plek op te zoeken om te overleven. In feite een verhaal over machteloosheid en verbittering.

En dan was er het toneelstuk "De Paniekzaaier", een bewerking door Koeck himself van de roman. Maar wanneer het de Koninklijke Vlaamse Schouwburg is die dit werkstuk zal creëren, dan trekken je wenkbrauwen omhoog, spits je je oren en verwacht je het ergste. Dat ergste heeft zich dus afgespeeld en de recensenten konden hun gang gaan om niet enkel het stuk af te kraken maar ook de realiteit waarvoor het stond.

Ik bel met Paul Koeck en vraag hem hoe de vork in de steel zit.

Aan de andere kant van de lijn: "Ik ben dus uitgegaan van de realiteit van een man die vecht tegen de bierkaai van ongeloof en korrup-tie, daarvoor had ik mijn roman reeds geschreven. Het is toch te gek dat het volk de moordenaars van volgende generaties aan-bid-t. Want daar komt heel de historie op neer."

Nu, ja, de KVS had een stuk besteld. En mijn bedoeling was een satire te schrijven. De KVS, met als regisseur Nand Buyl, heeft het stuk verminkt tot een klucht waar nog weinig overschoot van de oorspronkelijke tekst. Uiteraard is men in zo'n burgerlijke tempel niet gewend om tegen de autoriteiten in te gaan. Het zou hen eens in het verkeerde keel-gat kunnen schieten. Nand Buyl heeft "typekes" gekreëerd die als personage minder tragisch werken. Tegen een gastregisseur durven de acteurs wel repliceren maar aangezien de regisseur ook hun directeur was, heeft men zich mooi gehouden aan zijn "voorspel-methode".

De eerste veertien dagen kon ik niet bij de repetities aanwezig zijn en voor ik het goed besepte werd het stuk in die mate vervormd dat het gedeelte na de pauze werkelijk een heel andere tekst werd, het was mijn stuk niet meer. Nu ja, er zijn onderhandelingen bezig met een andere toneelgroep, die zich wel aan de afspraak zal houden. Hopelijk lukt het!"

BESTE VIONA,
IETS LATER DAN BELOofd
MAAR TOCH NOG OP TIJD
HOOP IK.....
ALS VANDAAG DE BOM
NIET VALT.
HARTELIJKE GROETEN

(K)

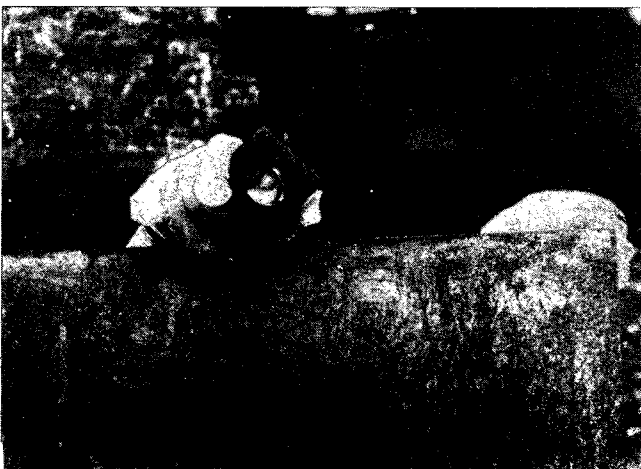
ALEX VAN GEET: PRIVAT SHELTER

Het verhaal van de film is als volgt :

Een verkoper van atoomschuilkelders wordt gekonfronteerd met zijn eigen produkt. Het is een gewone man, met een gezin, die geregeld contact moet leggen met architecten, klanten het nut van een dergelijk "beschermings-tuig" moet aanpraten. Hij bevindt zich bij het begin van de film in zijn demonstratieschuilkelder om nog enkele zaken op te meten. Op dat ogenblik gebeurt er iets, een ramp, een onverwachte aanval, niemand weet het, en het wordt ook niet duidelijk gemaakt. Het automatisch systeem van de schuilkelder werkt perfect. En sluit volledig af. De man schrikt uiteraard maar gaat dan volgens de regels te werk. Hij poogt te overleven met de handleiding die hij zelf altijd aan zijn klanten aanbodt en heeft uitgelegd. Af en toe hoor je als flash-back zijn woorden, de gesprekken die hij had met potentiële kopers. Hij gelooft in zijn kelder, hij geraakt er ook uit.

Ik had de bedoeling om de toeschouwer de spanning van het verblijf in die enge ruimte te doen ondervinden. Er zijn diverse reacties geweest. Je hebt mensen die reageren van : "ik kan dat aannemen, ik zou het ook zo doen". Of anderen : "ik zou het er geen twee minuten volhouden".

Mijn kritiek is niet zozeer gevisieerd op de

schuilkelder maar wel op het gewoon aanvaarden van dat ding. De idee, die sommigen erop nahouden : "als we er één hebben, zijn we veilig". Voor veel mensen is het allemaal zo logisch, zo voor de hand liggend. Maar het toeval wordt uitgesloten. Want wat ben je met een schuilkelder en je bent niet verwittigd? Wat dan?

Ik breek met de film de schuilkelder niet af, maar wel het systeem waarin men Geloof (met een grote G) in dergelijke bunker. Alhoewel, bij de première zat er een schuilkelderverkoper in de zaal. Die begreep de film niet, want nadien deelde hij geniepzig zijn naamkaartje uit aan de mensen in de zaal.

Och, je voelt je vast veilig als je zo'n bunker in je tuin hebt liggen. Maar wat als je niet thuis bent? Wil je je echt veilig voelen, moet je wellicht in je schuilkelder gaan wonen. De bom mag dus ook niet vallen binnen de kantoorruimten, want dan ben je gezien, en op vakantie gaan kan ook niet, of net op familiebezoek, en ga zo maar verder... Het toeval. En zijn nare gevolgen...

Ik wil wel graag een grappige anekdote kwijt. We filmde in een echte atoomschuilkelder waarvan de gelukkige bezitter een 60-tal blikjes ananas had opgestapeld. We mochten alles gebruiken, dus we begonnen met de scène waarin een personage iets wil eten. We filmen. De acteur opent het blik, eet van de ananas en die blijkt bedorven te zijn. Mooi vooruitzicht niet? Je mag er dus op rekenen dat als je niet konstant je voorraad ververst, het op gastronomisch gebied wel eens zou kunnen tegenvallen. In de film hebben we het vastgelegd zoals het zich afspeelde : de man eet van het fruit en gooit de troep weg.

Nog zo iets over die echte locatie. De eigenaar had zelfs verzuimd een wc aan te brengen. Wellicht verwacht hij de holocaust nog niet zo snel. Oftewel zal hij veel rijst moeten eten.

Natuurlijk is dat schuilkeldergedoe een elitezaak, maar het gaat ditmaal niet om een statussymbool. Want de bezitters in kwestie zullen het niet aan de grote klok hangen. Het moet geheim blijven, want op het ultieme moment zouden wel eens ongenode gasten kunnen opduiken, en dat is niet de bedoeling...

Tegen een minimumprijs van 1 miljoen BF (ofte 70.000 gulden) kan je dus gerust zeggen dat een schuilkelder niet democratisch is.

Het is ook vreemd hoe men het mogelijk acht om nadien nog in leven te kunnen blijven. Ik heb urenlang gepraat met verkopers, met mensen van Doel. Ik heb de man in mijn film eruit laten komen, dat wel, maar wat hij aanschouwt is een puinhoop. Hierop zeggen zogenaamde specialisten wel dat na drie dagen de radio-activiteit weg is, maar een dokter drukte er op dat de aarde en het water bestraald is geweest, tot 30 cm diep zal men moeten graven om niet-radio-actieve grond boven te halen.

Verkopers verwijzen naar Hiroshima en zeggen : "Ja maar, daar is alles vernietigd geweest omdat het kartonnen en lichte houten huizen

waren, hier zal er nog veel overeind blijven staan." Wat er buiten qua leven vernietigd is, daar denken ze niet aan.

Als heel de natuur aangetast werd, zal normaal leven wel niet meer kunnen!

Dit zijn de vragen die ik wil oproepen bij de kijker. Ik spreek niet van een bom in de film, het kon evengoed een ontploffing in een kerncentrale zijn. Feit is zeker: de geigerteller duidt aan dat er een enorme radioactiviteit aanwezig is. Gedurende 36 minuten van de 50 minuten durende film, zitten we in de schuilkelder: buiten is iets verschrikkelijks aan de hand. Als de man uit de kelder kruipt, voel je de reactie: oef, hij is buiten.

Ik had over dit onderwerp een documentaire kunnen maken, maar die zou de emotionele impact gemist hebben, te rationeel bij de feiten blijven hangen zijn. De identificatie speelt een grote rol. Ik wil noch commerciële zijn, noch voor een elitaire avantgarde film maken. Ik wil filmen voor een groot publiek. En het middel dat ik aanwend is de super-acht.

Tja, men zal wel beweren dat zulks vakantie-filmpjes zijn. Maar dit is nog betaalbaar. Ik ken er zoveel die willen op 16 mm draaien. Maar het blijft bij vage plannen want dat

kost een bom geld. Wij hadden nu reeds een produktiekost van om en bij de 50.000 Fr, terwijl iedereen gratis heeft meegewerkt! Ik ben een fervente voorstander van de super 8. Kijk, als je een tekening maakt, dan maak je eerst een schets. En wat je op een notablok kan, kan je zeker op een schoon wit papier. Wel, een super 8, wil je dat ie goed wordt bevonden, dan heb je er even hard werk aan als met een 16 mm. Maar de eerste is betaalbaar.

Ik doe verder. Mijn volgende film zal handelen over 1981. Een beetje de robot-mens analyseren. Dat is dan een ander verhaal.

Willy De Greef

FILMS OVER DE ATOOMDREIGING

De produktie van films over de atoomdreiging komt op gang. We beschreven er twee in dit nummer: "Privat Shelter" van Alex de Geet en "Armoede van de toekomst" van Solidariteits Films. Tijdens de atoommaand van de VPRO in augustus werden enkele voortreffelijke Nederlandse documentaires getoond, m.n. "Het Beest", een portret van Samuel Cohen, de uitvinder van de neutronenbom. (De teksten van die documentaires zijn trouwens voor f 7,50 bij de VPRO te bestellen - giro 259600, onder vermelding van "atoombrochure").

Maar wie een film over kernenergie of over kernwapens wil vertonen kan ook naar buitenlandse films grijpen. Voor Nederland is er door "Film & Wetenschap" een brochure'tje gemaakt: "Energie in Beeld", waarin de films die in Nederland gedistribueerd worden over atoomsplijting en z'n gevolgen en de akties ertegen. "Film en Wetenschap" Postbus 5950, Utrecht.

Van de films, die over dit onderwerp in België te verkrijgen zijn, hier een lijstje:

1) Atoomoorlog

"Dr. Strangelove", Stanley Kubrick, USA 1964, 94 min., fictie, Smalfilmstudio

"The War Game", Peter Watkins, Gr. Brittanië, 1965, 50 min., fictie, Progres Films

"Hiroshima Mon Amour", Alain Resnais, Japan, 1958, fictie, Toekan Films

2) Kernenergie

(kerncentrales: inplanting, gevaren, verzet)

"Nog meer kerncentrales", Perr Mannstaedt, Denemarken, 1976, 50 min., documentaire, Fugitive Cinema.

"Condamné à réussir", Ciné Informations, Frankrijk, 1976, 55 min., documentaire, Fugitive Cinema.

"The China Syndrome", James Bridges, USA, 1979, 122 min., fictie, Smalfilmstudio

"Fiction", Gerard Holthuis, Nederland 1980, 50 min., fictie, Film International

"The Last Ressort", Daniel Keller, USA, 1976, 60 min., documentaire, Fugitive Cin.

"Armoede van de toekomst", Bob Entrop, Nederland 1980, 35 min., documentaire, Bevrijdingsfilms

3) Aanverwante

"De Bom", Robbe De Hert, België, 1969, 30 min., fictie, Fugitive Cinema

"Deense energie", Perr Mannstaedt, Denemarken 1978, 47 min., documentaire, Fugitive Cinema

"Paul Jacobs en de Atoommafia", Jack Willis en Saul Landau, USA, 1978, 60 min., documentaire, Bevrijdingsfilms.

EEN NIEUW LIED OP DEN BANGEN TIJD

Strijdkultuur kun je ook, of zelfs vooral zien als de cultuur van de mensen, die in strijd zijn tegen maatschappelijke ongelijkheid en maatschappelijk onrecht. Niet gemaakt door professionele kunstenaars dus, niet uitgevoerd in theaters en muziekcentra, niet uitgegeven als bladmuziek, niet tentoongesteld in galleries. Het is gebruikskultuur; het zijn vaak actuele momentopnames van de strijd, die zelden officieel gepubliceerd worden: de muurschilderingen, die overgekalkt worden; toneelstukjes voor één keer en dan vergeten; liedjes, die verspreid zijn op gestencilde blaadjes en verloren gaan langs de route van de demonstratie of het aktieterrein. Overal waar strijd is, kun je zulke cultuuruitingen vinden, al moet ik konstaten, dat je ze in vakbondskringen bijzonder weinig tegen komt. (Daar wordt misschien ook minder strijd gevoerd.) In Nederland zien we vooral binnen de bewegingen tegen kernenergie en kernwapens en de kraakbeweging dit soort cultuur. Hier volgen enige voorbeelden van hoe muziek en liedjes in de anti-kernenergiebeweging gebruikt worden. De strijd tegen de atoomindustrie duur al zo'n tien jaar, maar pas de laatste jaren begint ze massale vormen aan te nemen. Uit de tijd van de eerste grote internationale aktiestegen de in aanbouw zijnde centrale van Kalkar dateren ook de eerste liedjes. In de Bondsrepubliek had men al een uitgebreide ervaring met akties en liedjes (die ook verspreid worden in liedboekjes en zelfs via een aantal grammofoonplaten,) en bij die traditie sloot de Nederlandse beweging aan. Een van de eerste groepen, die zich hier aktief voor inzette was de Nijmeegse straatmuziek-groep Kladderadatsch. In hun boekje "onaangepast" kun je onder andere vinden, hoe ze de Duitse canon "Wehrt euch" (later voor talloze akties gebruikt) omgezet hebben:

*Kalkar, Almelo, Dodewaardeloos en Co,
armen in elkander, verzet je en verander, etc.*

Een lied van Kladderadatsch valt te beluisteren op de LP "Bauer Maas" (Pass-Oplabel), waarop verder prachtig materiaal van o.a. Frank Baier, Schmetterlinge en Walter Mossmann. De tekst is geschreven op een melodie van Vuile Mong en hier volgt een van de koepletten en het refrein:

*de dreigende orkaan
nadert onze blikken
radioaktieve wolken
doen onze kelen verstikken
in de schaduw van de maan
spoken splitststof gieren
uranium hagel verscheurt
de bomen, de planten, de dieren*

refr.:

*te voorschijn uit de kelders waar we schuilen
de aarde laten wij ons niet bevuilden
de lucht die ademt over onze velden
de bodem, eeuwenlang bewerkt door helden
nee, je rooft ons niet het recht te leven
neeeeeeeeeee
van zon en wind die ons gezondheid geven*

Vervolgens een liedje van een jaar of vier geleden, gemaakt door het Tilburgse koor SolLIEDair. Het is een 'samenspraak' tussen de atoomlobby en het volk (Voor de muziek, zie: "LIEDBOEK VAN DE STRIJD", Uitg. De Uitbuyl, Wageningen.)

*- slimme heren, en het afval, waar gaat dat heen ?
is dat dan niet slecht voor mensen en dieren ?
- tja, dat afval is wat moeilijk, 't is ook zo
veel
maar wij studeren op dat probleem
- maar mijnheren, als u dat dan nog steeds niet
weet
waarom blijft u dan doorgaan met bouwen ?
- terroristen, extremisten, dit gaat te ver
want de vooruitgang zetten wij voort
- maar als duizenden mensen zich blijven keren
tegen die onzin, dan vragen wij ons af
wie zijn dan die terroristen
wie zijn dan die vuile extremisten ?
dat zijn wij niet !
mensen blijf daar niet kijken
doe iets, voor het te laat is !*

In 1978 schreef de Nijmeegse Stadsguerilla een lied met als motto de leus van de Anti-Kernenergiebeweging "Liever nu aktief, dan morgen radioaktief".

*Onze wegwerpindustrie draait op steeds meer ener-
gie
De produktie die moet groeien, kan niet schelen
hoe
en omwille van de groei, de moderne heilige koei
gaan ze nu atomen splijten, want het gas raakt op.*

We moeten bij aktie-liederen een onderscheid maken tussen door (schrijvers van) allerlei groepen die regelmatig optreden gemaakt materiaal en liedjes die spontaan voor of tijdens een aktie ontstaan. Van de eerste kategorie hebben we nu een paar voorbeelden gehad; we zullen er nog enkele tegenkomen. Kenmerkend voor de tweede kategorie is, dat het meestal teksten zijn, die gezongen worden op een populaire of in ieder geval bekende en gemakkelijk te zingen melodie. Veelvuldig wordt hierbij gebruik gemaakt van het Nederlandse smartlap- en schoolliedrepertoire. De teksten zijn over het algemeen niet diepgravend, maar wel duidelijk en voor het doel heel geschikt. Vaak zijn er ook varianten van dezelfde tekst in omloop of komen we bepaalde regels in verschillende liederen tegen. Hier een nieuwe, omgefunctioneerde tekst op een spotliedje uit de tweede wereldoorlog:

*Op de hoek van de straat staat een kerncentrale
Zouden wij, zouden wij vier en tachtig halen ?
Want de Shell en de Staat maken kernkadavers
met Verolme en de VMMF, werk voor doodkistgravers.*

In april 1980 vond in Middelburg een manifestatie plaats tegen de centrale in Borssele. Daar waren optredens van o.a. het koor "De Eenheid", Fanfare St. Juttemis, Drukwerk, SolLIEDair en het Spektakelorkest. In de demonstratie speelde o.a. "De Loeiende Koevoet", huisorkest van de Amsterdamse kraakbeweging. En zij zongen een tekst uit de illegale uitgave van "Asterix en de Kerncentrale":

We hebben poep aan de muur van de centrale ge-
smeerd
Vind je dat niet vies ? vind je dat niet vies ?
Helemaal niet, helemaal niet
Leve de gele zon !

En de volgende tekst werd gemaakt op de
populaire Zuiderzeeballade:

'K wil u verhalen van een kerncentrale
die bijna was ontploft. u heeft geboft
Nou niet meer zeuren, niks kan gebeuren
dat zegt de directeur - en da's geen schoft
Hij weet toch ook bliksems goed van de kanker
in ons bloed
Wee degeen, die daar aan sterven moet

Morgen kan het hier gebeuren
Ongelukken zonder tal
Rampen, die u zult betreuren
Harrisburg is overal

Laat u niet foppen, wij moeten dit stoppen
Radioactiviteit, tot in de eeuwigheid.

Pinksteren '80: twee manifestaties. Tijden
het tentenkamp in Valburg werd mid-
dels een ultimatum aan de regering het
startsein gegeven voor de aktie "Dodewaard
gaat dicht:.. De Nijmeegse Stadsguerilla
speelde daarop inmet een lied:

Het parlement, daar kun je van opaan
schuift de beslissing op de lange baan
Door de hufters van het kabinet
wordt ie ook niet stopgezet
en Dodewaard wordt dus ... bezet

In IJmuiden, waar een demonstratie plaats
vond tegen de afvaldumping in de zee, zong
Werktuig uit Eindhoven een anti-dumplied,
op de melodie van The Drunken Sailor.

Bal je vuist, verhef je stemmen
om een toekomst af te wenden
dat alleen nog graten zwemmen
ergens in de Noordzee
Hé, hé en stop die dumping (3x)
want de zee moet leven.

En toen kwam de blokkade bij Dodewaard op
18 oktober. Uit de basisgroepen overal in
het land demokraties tot stand gekomen.
Tal van "kulturele groepen" zegden spon-
taan hun medewerking toe om het tentenkamp
wat op te vrolijken/hitsen. Onder andere
een prima agitatorische akt van Diskus uit
Rotterdam, de Fanfare van Eeuwigdurende
bijstand (van het Veulpoepers-syndikaat)
en het programma "Wij zijn niet af te koe-
len" van Proloog. Rapalje uit Utrecht
heeft ook een omvangrijk anti-kernenergie
repertoire waarin o.m. een lang lied op
de wijs van het kampvuurliedje "de toren-
spits van Bommel". En dat zongen ze daar:

Wij gaan U in dit lied verhalen
't gebeurde in een uiterwaard
met een grote kerncentrale
aan de rand van Dodewaard
Om bezetting te voorkomen
had de M.E. een dijk doorboord
De Waal begon er woest te stromen
spoelde de koepel uit de poort
Refr.: En temidden van de hekken en de palen
dreef de koepel van de kerncentrale

Bij elke aktie kun je het melodietje van

de "dikke dominee" tegenkomen. Steeds weer
nieuwe koupletten, al naargelang de plaats
van aktie:

En eet geen appeltaart
uit de buurt van Dodewaard
Daar krijg je kanker van
onder je hersenpan.

Meestal is het een combinatie van een eet-
waar met een plaats waar een centrale
staat - mosselen, Borssele; frikandeau,
Almelo; Jus d' Orange, Tihange - behalve
deze: "accepteer geen muilkorf in de buurt
van Bokdorf."

Op zaterdag 25 oktober 1980 demonstreerde
15.000 mensen bij Mol in België tegen Eu-
rochemie. Ook het wagenspel van Bergeyk
was er en de muziekgroep 'T Muziek die
de bewerking van een oud bruiloftslied
speelden, bewerkt door volkslied-opteke-
naar Harrie Franken:

'nen auto zonder wielen
'nen olifant op de plee
'nen neus mee zeuve gaote
ging water in de zee
'nen tijger mee 'nen tröwring an
ja dè kan nog bestaon
mer ' Mol die tegen daglicht kan
dè kan toch nie bestaon

Meer oud-Kempische liederen werden door
Franken bewerkt en zo gespaard voor het
archief. Bijv. het in de Kempen populaire
"De wereld vergaat" dat ook van Werktuig
'n aantal nieuwe koupletten kreeg.

Ginder in 't veld staat een kerncentrale
Splitst men atoom in een trommel van lood
Komt er een lek of een scheur in die trommel
is wijd den omtrek op stervens na dood
Kernenergie, daaraan valt te verdienen
en als 't om geld gaat dan hebben ze haast
'T zal die mijnheren een zorg zijn dat dalijk
om die paar centen de wereld vergaat

Zie voor de originelen van bovenstaande voorbeelden het boek "Liederen en dansen uit de Kempen" van Harrie Franken, Uitg. Het Brabants Heem. Het anti-dumplied uit IJmuiden werd voor de Kempen bewerkt door een annonieme groep:

*Bal je vuist, verhef je stemmen
om een toekomst af te wenden
vol met straling, niet te temmen
ergens in de Kempen
Hé, hé en stop die dumping (3x)
De natuur moet leven.*

In Almelo, in juni '81 werd tijdens akties dit liedje verspreid per stencil - het gaat over de zogenaamde "Brede Maatschap-

pelijke diskussie," die in Nederland van overheidswege georganiseerd wordt en die door de anti-beweging op z'n zachtst gezegd scepties ontvangen wordt:

*We weten nu na heel veel demonstreren:
er valt niet meer te praten met die heren
Een echte atoomstaat, als het zo door gaat
Aktief gaan we ons dan nu verzetten
Dodewaard, Borssele en Petten
Neeeeeeeeeeee !
En al hun andere plannen zullen we beletten !*

Peter Koene

Arnhem 26 sept. '81. Foto: Rietje Smeets.

N.B.: Dit artikeltje was al klaar voor de aktieweek in Dodewaard van eind september '81. Bij de blokkades van Dodewaard en tijdens de massale demonstratie in Arnhem op 26 september werd gezongen uit een bundeltje, dat gemaakt en verspreid werd door mensen uit Delft: "Zing de kernenergie de wereld uit". 32 bekende en minder bekende meezingers, te bestellen op het volgende adres: Jacoba van Beierenlaan 57, Delft, t.n.v. Anton. (50 cent plus verzendkosten).

*In een blauw, blauw, blauw, blauw, blauw poli-
tieland*

*daar stonden twee M.E.ers heel parmant
en de ene had een helm en een schild
en de andere had een knuppel
Die moesten naar een kerncentrale gaan
om betogers weg te sturen
En die sloegen ze het ziekenhuis maar in
Zo maken ze graag overuren*

Hiernaast en op de volgende bladzijden nog meer anti-atoomrepertoire:

"NAVOSTAAT"

(van het Symptoom-koor uit Gent)
(muziek : "Terrorist van de Veulpoepers")

*'k zou niet gere willen leven
in een land van haat en nijd
waar d'atoombom je doet beven
en raketten staan verspreid*

refr. : Navostaat hij is gevaarlijk)
Navostaat wij staan paraat) 2 x

*het evenwicht wordt steeds verbroken
w'hebben miljarden te veel
is het dan een onruststoker
die niet stapt in het gareel*

*duizend bommen en granaten
voor vrede god en vaderland
maar we krijgen in de gaten
wie wapens wil hier in ons land*

LIEDJES

"NUCLEAIRE NEERSLAG"

(van de Nederlandstalige popgroep FRONTAAL uit St. Niklaas)

het duurt nu al lang voor de zomer verschijnt
nergens een bloem te bekennen
de sneeuw ligt al jaren uitgespreid
van de ardennen tot het strand, alles ligt
bevroren in de kou
men blijft wachten binnen, waar de kachel brandt

refrein :

Goeie morgen luisteraars, hier volgt het weer-
bericht
Ukkel verwacht voor vandaag en volgende nacht
over de kust en het binnenland
een nucleaire nucleaire neerslag

iedereen blijft hopen dat het ooit zomer wordt
van de natuur geen enkel teken
de bossen blijven kaal en verdord
de natuur is aan 't sterven, bloemen blijven in
de grond
men moet maar best niet denken dat het nog ooit
warmer wordt

ik zal je vertellen uit de tijd van de zon
'k heb voor jou geen bloem kunnen sparen
die tijd is helaas lang voorbij
wij waren toen zo gelukkig wanneer de lente de
kou verdreef
alles kreeg weer mooie kleuren, geen stukje ijs
dat overbleef

DE MOEDER VAN DE BLOKKADEUR

(Verspreidt op stencil tijdens de recente akties in Dodewaard.)

Hand in hand bij 't afscheid nemen
staat een moeder met haar zoon
Buiten wacht hem de politie
eist hem op met harde toon
Hij moet mee: hij geeft gezeten
in blokkade Dodewaard
Moeder heeft hem niets verweten
en ze zegt terwijl hij gaat:

Refr.:

Hou je goed mijn jongen
Wees ervan doordrongen
dat je hebt een grote taak
voor een goede zaak
Eenmaal in de kerker
maakt mijn troost je sterker
Jong, je doet slechts je burgerplicht
want Dodewaard moet dicht

Moedig staat hij voor zijn rechters
Met een glimlach op 't gezicht
spreekt hij van zijn overtuiging
"Dodewaard" zegt hij "moet dicht"
even trillen hem de lippen
als hij dan zijn straftijd hoort
Maar dan denkt hij weer aan moeder
en hij hoort haar laatste woord:

Refr.:

Hou je goed mijn jongen, etc.

ZON, WIND, WATER

(Liedje van Harrie Franken en 'T Muziek.)

wij zijn eens gaan wand'len, de dag was reed ver-
sluiers van de mist hingen over onze
streken. de lucht die was zo donker en kierend
bleken, d' aarde zoog de rust om weer op
scheen de maan. zon wind water dat zijn de
kunnen staan, wat we nemen van deze
grote waarden. vuur en aarde zij zijn de grote
rijke aarde moet weer schijn in haar worden terugge-
kracht.
bracht.

REFREIN:

zon, wind, water, dat zijn de grote waarden,
vuur en aarde, zij zijn de grote kracht.
wat we nemen uit deze rijke aarde
moet ook schoon in haar worden teruggebracht.

wij zijn eens gaan wand'len, de dag was reeds ver-
streken,
de lucht die was zo donker en kierend scheen de
maan.
sluiers van mist hingen over onze beken,
d' aarde zoog de rust om weer op te kunnen staan.

wij zijn eens gaan werken, 't was bij 't ochtend-
gloren,
de zon bescheen de vruchten en gaf ze levenskracht.
in de blauwe lucht zong de leeuw'rik boven 't koren.
ov'ral om ons heen dansten vlinders in hun pracht.

wij zijn eens gaan spelen. de wind die dreef de
wolken voort
en bestoof de rogge in zijn goudgekleurde kleed.
we hebben vaak de zangen van de wilde wind gehoord,
als hij fors en zwierig de molens draaien deed.

wij zijn eens gaan dansen, spelend op viool en
fluit,
muziek, die komt tot leven, wanneer wij samen zijn.
onze klanken dreven met een wonderschoon geluid
door de reine luchten, verjagend gif en pijn.

"AKTIVITEIT"

(van de nederlandstalige popgroep FRONTAAL uit St. Niklaas)

vrienden als ik sterven wil
en een middel dient gezocht
ligt de methode voor de hand
geen wapen dient gezocht

Refrein :

Ja, ik hou zoveel van de radio-aktiviteit...

er hoeft echt geen verbeelding bij
't is eenvoudig en probaat

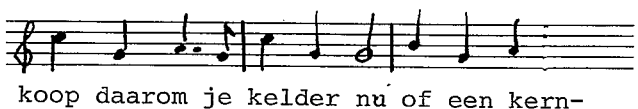
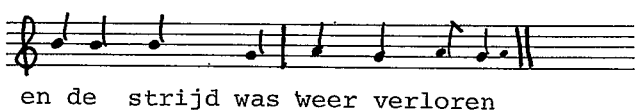
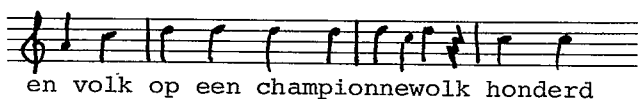
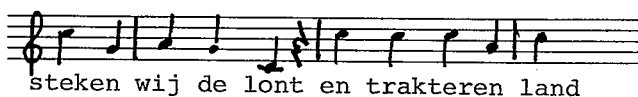
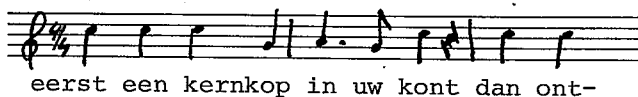
want 't is reukloos en onzichtbaar
't laat geen sporen na

een kleine dosis is voldoende
mits ze kort en nijdig is
zo krijg ik kanker leukemie
en dat is toch niet mis

kom laat dus alle belgen
vriendelijk aan hun einde komen
kies voor die ministers
die kerncentrales bouwen

KERNKOPROCK

(Een lied van Vuile Mong, te vinden op
z'n nieuwe L.P.)

't voorspel is nu al begonnen
even stoeien met pionnen
olympisch strategospelen
later oorlogstaferelen

winden zaaien, stormen oosten
in het westen, in het oosten
't is crisis en de industrie
wil wereldoorlog nummer drie

koop daarom je kelder nu...

"SLUIT JE OGEN"

(uit "De Kern Van De Zaak" van TENTAKEL)

Alles proper, alles clean
Van binnen alles rot
Maar van buiten niet te zien
Sluit je ogen, alles is gelogen

Alles proper, alles clean
De Wereld die draait zot
Maar dat willen we niet zien
Sluit je ogen, alles is gelogen

Alles proper, alles clean
Uw vrijheid wordt beknot
En dat is u aan te zien
Sluit je ogen, alles is gelogen

Alles proper, alles clean
Het kankert in je bot
Maar dat merk je pas nadien
Sluit je ogen, alles is gelogen

Alles proper, alles clean
Veel mensen gaan kapot
Maar dat doet u niets misschien
Sluit je ogen alles is gelogen

Alles proper, alles clean
Gelooft u maar in God
Naar zijn gebod moet u niet zien
Sluit je ogen, blijf het maar gedogen.

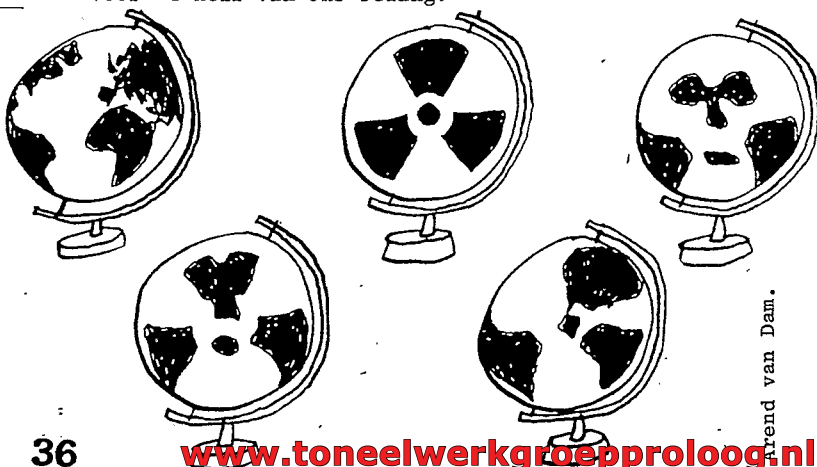
"ATOMISTENLIED"

(van het Symptoom-koor uit Gent)
(muziek : Petrolistenlied)

Wij zijn de atomisten
dat is een leuk bestaan
toen wij dat eenmaal wisten
zijn we'r mee doorgedaan
omdat het zo goed stralen kan
en zo ontzettend brandt
verdond dan plaats je een raket in ieder Natoland

refr. : Hier raketten, daar raketten)
raketten in overvloed)
want je weet toch nooit) X 2
zonder slag of stoot)
joepie alle russen dood)

Kollega's atomisten
sluit u bij ons aan
laat ons geen tijd verkwisten
om aan de slag te gaan
en heeft er iemand een bezwaar
't Is infantiel gejangk
we brengen het wel voor mekaar
voor 't heil van ons belang.

SHOWNIEUWS

Door Willy De Greef

Dag Aarde

Ik wou wel eens weten wie Nicole WOUTERS was, die zong van : "Nee, verdomme, nee !" en dus trok ik een vloeren jeansbroek aan en een proper T-shirt en hop, op weg.

Na een reeks omleidingen kwam ik op de plaats waar ik met Nicole had afgesproken. De ondergaande zon liet een rood schijnsel achter op de gevels van de nette huizen met de gezellige tuintjes voor de deur. Een stapel antennes voor haar woning deden me vermoeden dat ze net waren overgeschakeld op kabel-TV, maar nee hoor. Haar vader doet in antennes. Dus over de concurrentie zal ik het niet hebben.

Nicole merkte op dat ik geluk had want eigenlijk had ze nu in de studio gezeten. "Speciaal voor mij ?!" dacht ik al. Maar nee, de studio ging niet door. Mooi.

Ik stel het Kultureel Front even voor, noem enkele namen, die Nicole vreemd in de oren klinken. Geeft niet. Ze wil graag relax praten, of het kan in een Algemeen Beschaafd Antwerps ? Tuurlijk !

En dan begin ik met haar te praten, lekker vragen stellen en na een half uurtje merken dat mijn batterijen plat zijn. Tja, en dan begin je opnieuw, al wat zenuwachtiger met die rotcassettes enz..

Ze is 19, één jaar in de biznes, ze heeft geen geschoolde, maar een "bad-stem". Zegt ze zelf. Even koetjeskalfjes en dan pang :

Je hebt sukses gehad met je nummer "Dag Aarde".

Of het sukses echt was wil ze nog even overwegen na haar tweede plaat, die er nog moet komen. Minou, de kat, loopt even voorbij de micro, miauw.

En sta je daar achter, achter dat lied ?

Oh, zegt ze, dat moet ik wel even rechtzetten. Kijk, eigenlijk is het wel een beetje een vergissing, ik bedoel... het ging er allemaal om dat ik meedeed aan een wedstrijd op de VARA en toen besloot mijn tekstschrijver (Gerit den Braber) om een lied te schrijven dat in de lijn ligt van die jury op de VARA, zoiets tegen kernenergie en zo... Met de bedoeling om meer punten te krijgen bij de finale ! En het is me gelukt : ik haalde de derde plaats ! Daarna is er een platenfirma gekomen die aanbood er een single van te persen. Maar ik denk niet dat ze het om de inhoud deden maar eerder om mijn stem.

Kijk, eigenlijk ben ik niet zo tegen kernenergie. Luister, ik zou niet graag met een kaars moeten zitten 's avonds. Ik was in feite wat bang voor dat liedje, omdat het zo'n protest-lied is. Ik had dat nooit van Gerit den Braber verwacht. Nee, ik ken hem eigenlijk niet. Ik had schrik dat ik de mensen met zo iets ging afstoten.

Ik weet geen oplossing voor al die problemen hoor. Ik lees er niets over...

Dag Aarde

K. F.
weet er
meer van!

En we tateren verder. Over de 3.000 exemplaren die over de toonbank gleden in België (cijfers uit Nederland kon ze niet geven, omdat er geen cijfers waren). Ze twijfelt over het eventueel stimuleren van de verkoop door het veelvuldig draaien van de plaat op de gewestelijke zenders (nogal vaak West-Vlaanderen). Het is niet zo'n plaatje voor in de dancings, niet commercieel genoeg. Het is eerder een lied om naar te luisteren. En als je het één keer hebt gehoord op de radio is dat voor velen al genoeg, zegt ze zelf. Ik heb goeie en slechte reacties gekregen op mijn plaat. Goeie, van kennissen en vrienden, ik weet niet of je die zomaar kunt vertrouwen. En slechte, tja op een zender van de BRT belde iemand op en werd mijn plaat om allerlei redenen afgekraakt en ze kreeg de titel mee: "De snertplaat van de maand". Ze lieten daarna het nummer even draaien met veel krasgeluiden en dan hoorde je krak. Maar

ik trek me daar niets van aan, dat is allemaal reclame. Ge moet ermee kunnen leren leven dat niet iedereen goed vindt wat je doet.

Op de vraag of ze verder wil gaan in dat genre, antwoordt ze: Ik denk niet dat het mogelijk is, want dan zou ik wel een soort publiek uitsluiten. Ik hou meer van Shirley Bassey, Tom Jones, Connie Vanden Bosch, Rob De Nijs. Niet het soort tekst van "Dag aarde". Ik wil niet de naam krijgen van protestzangeres. Ik ben ooit in Nederland ergens, got, hoe heet dat ook weer, uitgenodigd op zoiets tegen kernenergie, allé, en tegen het doden van zeehondjes en het afslachten van een soort berggeiten, ver van hier. En daar stonden allemaal kraampjes met boeken en papieren daarover, maar dat is zo mijne stijl niet. Dat was een nieuwe ervaring voor mij, een ander soort publiek dan dat ik verwachtte, allé, met die tekst dacht ik dat dus wel.

DAAR PRAAT MEN OVER...

Aan die standjes verkochten ze van die witte pluchen zeehondjes voor 25 gulden. Zoiets doe ik nog wel, maar echt gaan betogen, nee daar denk ik niet aan. Dat zijn andere mensen, ik hoor daar niet bij. Met "Dag aarde" doe ik toch iets. Ik zou het zo willen houden. Ik ben niet uw type (!), als ik u zag, wist ik het al. (ze wijst naar mijn ribfluweel en T-shirt).

We praten over haar "viertalengek-zijn", over het feit dat ze slechts enkele boeken in haar leven heeft gelezen, wel Joepie en Story, maar geen literatuur. Over een jeugddroom om in een ander land te gaan leven.

En nu?

Ik droom liefst niet. Ik wacht af. Dat is een goeie vraag. Ik vind applaus alles, dat is het mooiste moment van het optreden.

Op de vraag of het lied bij de mensen iets heeft wakker geschud moet ze wel een anekdote kwijt over iemand die na een optreden in het café kwam zeggen: "Beseft gij wel wat gij gedaan hebt!".

Daar stond ik wel even bij stil... Dan dacht ik, dat is toch een goeie tekst hé? Mij doet die tekst niet zoveel. Ik trek me van de wereld niet al te veel aan. Dat komt misschien nog, maar ik hoop eigenlijk van niet. Dan zal ik rap dood zijn.

Ze wil iets brengen dat nuttig is, ze wil gewoon aan de kost komen.

Ik ben blij dat Gerit Den Braber dat lied heeft geschreven, maar ik zou mezelf daar niet aanzetten. Dat is eerder voor die typen met een jeans-broek enzo...

Maar je draagt er zelf toch ook één, niet?

Ja maar, dat is toch iets anders, ik kan dat niet uitleggen.

Ik krijg een kop koffie en we kijken samen naar de video waar ze het lied brengt voor "Hitring". Ze fietst voorbij Doel, en documentaire fragmenten verwijzen naar betogingen en rellen tijdens kernenergie-demonstraties.

Ik moet spijtig genoeg weer opstappen en ga even aan het raam kijken om te zien of mijn autootje er nog staat. Waarop Nicole schamper opmerkt: Een auto...oh, dat had ik van u niet verwacht, ik dacht dat ge zeker met de tram zoudt gekomen zijn...

Nog een laatste aai over de poes en ik verlaat de woning.

Dag Nicole

ATOOMVRIJE MUZIEK ? JA, BEDANKT !

Alle belangrijke sociale en politieke items hebben in de loop van de geschiedenis wel één of andere reflexie gehad in de muziek. Dat kan erg uiteenlopend zijn : van de referenties aan de eenmaking van het 19e eeuwse Italië in heel wat opera's van Giuseppe Verdi tot direkte beschrijving van wantoestanden in de hedendaagse stadsblues.

De nucleaire dreiging is met zijn 36 jaar nog een vrij jong gegeven, maar zo afschrikwekkend dat de doorwerking in de muziek even onvermijdelijk als intens was. Hier volgen dan meteen ook een paar tips voor je eigen anti-nucleaire disco of fuif.

Handelen de teksten van de gezongen nummers expliciet over de problematiek, dan ligt de zaak bij instrumentale werken wel enigszins anders. Hier moet je het hebben van het beschrijvende karakter van de muziek (evokaties van explosies, menselijke jammerklachten, het gebruik van een specifieke toonaard, het inschakelen van konkrete geluiden en wat dies meer zij) en de titel die het geheel meekrijgt.

Zo roept Charles Mingus op zijn LP "Oh Yeah" (WEA 40 387) paniekerig uit : "Oh Lord don't let them drop that atomic bomb on me" en zingt dan 5'38 lang de blues daarover uit met zijn Jazz Workshop.

Bluesy is ook altijd Eric Burdon's stemgeluid geweest, zowel binnen The Animals als in zijn niet altijd even succesvolle solocarrière. Op zijn laatste LP "Last Drive", die hij samen met Duitse musici heeft opgenomen (Ariola 202 800-320) staat ook een nummer dat "Atom-most-fear" heet. Angst dus ook bij Burdon. Min of meer aansluitend bij het muzikale idioom van Eric Burdon hoort ook de knappe "Nuclear Blues" van één van mijn (vele) zwakke plekken : Blood Sweat and Tears. (MCA 202 029).

Een bijzonder boeiende en kleurrijke figuur in de jazz-rock-blues-discosfeer is de uiterst militante Amerikaanse dichter en zanger Gil Scott-Heron. Een groot aantal van zijn titels draaien om de kernenergie : "Barnwell - South Carolina", over een afschrikwekkende atoomcentrale aldaar, "We almost lost Detroit" op Arista AB 4147 met het monster in Detroit en het overbekende FBI-moordgeval op Karen Silkwood en "Shut 'um down" (Arista AL 9514), een pregnante disco-oproep tot sluiting van alle kerncentrales. Gil is bovendien actief op alle mogelijke anti-nucleaire manifestaties en benefits in de Verenigde Staten. Hij is overigens ook één van de uitvoerders op de driedubbele "No Nukes" - LP van Asylum (AS 62 027) waaraan verder ook Bonnie Raitt, Jackson Browne, Bruce Springsteen, Raydio, John Hall, James Taylor, Graham Nash, David Crosby, The Dooby Brothers, Stephen Stills, Tom Petty, Carly Simon, Jesse Colin Young, Ry Cooder, Sweet Honey In The Rock, Nicolette Larson en Chaka Khan meewerkten. Dat is dan weer een andere manier voor een artiest om zich buiten zijn muziek om te engageren door zijn/haar rechtstreekse deelname aan duidelijk politiek-gerichte manifestaties. Verder zijn er ook nog uitlatingen in interviews of het opdragen van composities aan personen of organisaties die zich met een politieke stellingname identificeren. Dat

was o.m. zo voor Bruce Springsteen die zijn "The promised land" heeft opgedragen aan Jackson Browne en diens MUSE, Musicians United for Safe Energy.

De folkscene reageert ook altijd erg alert op de oorlogsdreiging en de folkrevival van de jaren '50 en '60 in de Verenigde Staten en Groot-Brittannië heeft dan ook - in nauwe samenwerking met de Campaign for Nuclear Disarmament (CND) - voor een resem prachtige songs gezorgd, die vandaag weer worden opgediept. Een greep hieruit : "Hiroshima Hole" van en door Barefoot Jerry (Monument MG 7610), "The sun is burning" van Ian Campbell die door diverse artiesten werd opgenomen en ook door The Wolfetones (Dolphin DOL 1002), "Come live with me" van Ewan Mac Coll en Peggy Seeger (Argo ZFB 65), "Across the hills" door Leon Rosselson en Roy Bailey (Fuse CF 284), "Hiroshima-Nagasaki-Russian Roulette" van Jim Page (Whid-Isle W-02), "Plutonium Song en "Power Plant Reggae" van Malvina Reynolds (Cassandra CR 050), "Talking Atomic Blues" van Guy Carawan (Pläne S 55 301) en het monument "A hard rain 's gonna fall" van toen Dylan nog bang was. Covers van deze song bestaan er met hopen maar één van de fraaiste is die van Bryan Ferry (Island ILPS 9249).

Rock dus. Ik vermeld in de regel geen referenties bij de volgende titels, omdat ze courant in de handel te vinden zijn. Sodom and Gomorra (Misty), Plutonium is forever (John Hall), Redemption Song (Bob Marley), Man at C and A (The Specials), Fireside Favourite (Fad Gadget op Mute Records-Stumm 3), Attack of the fifty-foot women (The Tubes Group of Capitol EST 26 285), Nuclear Device (The Stranglers), Nylon Meat Dreams (Stanley Frank), Cruise Missiles en Red Skies over Paradise (Fischer Z) en Stand down Margaret (The Beat). De winst van dit nummer werd door de groep afgestaan aan de CND en dat gold ook - gedeeltelijk - voor de maatschappij en de producer. Toch ook een belangrijke steun voor de beweging.

Tot slot van deze rockparagraaf nog een speciaal woordje voor de lekker ouderwets rockende Amerikaanse formatie The Nuclear Regulatory Commission die op Farm Records een single uitbrachten die volledig met alternatieve energie tot stand werd gebracht : van elektrische gitaren tot persing.

Dichter bij ons heeft Georges Moustaki, die te vaak als een onschuldige "métèque" wordt afgedaan, een "Hiroshima" opgenomen, bracht Nino Ferrer de "Bloody Flamenco" (Free Bird LTA 01) en zong Guy Béart "Le grand bombardement" en "La bombe à neu-neu".

Die neu-neu of "Neutron Bomb" was ook de titel van een instrumentaaltje van de Duitse groep Mythos. Duitsland heeft overigens zijn grote traditie van maatschappijkritische liedjes-

makers-zangers ook tot in 1981 kunnen doortrekken. In weinig landen bestaat er een zo uitgebalanceerd en commercieel kompetitief politiek circuit als in de Bondsrepubliek.

Dieter Süverkrüp is al lang één van hun grote "Kabarettisten" en zijn "Es hat wieder Winter gewerdet" en "Es ritten zwei Herren" verwijzen naar atoomtoestanden (Pläne 88 205). Op hetzelfde label vind je ook nog ergens een "Brokdorflied" van Bernd Köhler (88 138) en "Erinnerung an Marie P." van Andi Brauer, vroegere leadzanger van de politieke rock-formatie Lokomotive Kreuzberg (88 226).

De klassieke muziek weet zich allicht veilig binnen het establishment en de warme bescherming van de gevestigde structuren, als daar zijn stad, provincie, staat, onderneming. Het is dan ook niet te verwonderen dat slechts de buitenbeentjes van de klassieke muziek, de avant-gardekomponisten, zich hier en daar voorzichtig met atoomdreiging hebben ingelaten.

Bij ons - bij mijn weten tenminste - niemand. Maar wij - inclusief Nederland - hebben dan wel Robert Long ("Jij en ik", Walter De Buck ("De Vuurvogel"), Jules de Corte ("De Mens"), Jan De Wilde ("Na de zondvloed"), Vuile Mong ("Kernkoprock"), Nicole Wouters ("Dag Aarde"), Gerard Cox-Rob van de Meeberg ("Hoeladie-A-bom"), Della Bosiers ("...dat is het einde van de reis geweest..."), Machiavel ("In the reign of Queen Pollution"), en de Snaar (heel even in "F.N.")).

Genoeg muziek om een hele fuif te vullen, van disco tot slepers. En dan maar dansen jongens, om die hele nukleaire rotzooi voor een paar uurtjes te vergeten.

Fred Brouwers

(Noot van de redactie: De titel van dit thema-nummer hebben we 'gestolen' van Fred Brouwers: de naam van zijn artikel was er eerder.)

ADRESSEN

Hieronder vind je de adressen van (de meeste) groepen en organisaties, die in dit nummer genoemd worden of moesten worden:

- BBK-DRENTHE, Tweesporenweg 1, Assen. 05920/17080-05934/225.
- BEVRIJDINGSFILMS, Quinten Matsysplein 4, 3000, Leuven. 016/232935.
- DISKUS, Zaagmolendrift 11a, Rotterdam. 010/ 669011.
- THE EX (voor punk), Galgenstraat 4a, Amsterdam. 020/278640.
- FILM INTERNATIONAL, Lange Brilstraat 12, bus 6, 2000 Antwerpen. 031/341027.
- FILM EN WETENSCHAP, Postbus 5950, Utrecht.
- FISTEL, Groesbeeksedwardsweg 78 Nijmegen 080/226235
- FUGITIVE CINEMA, Keizersgracht 52, 2000 Antwerpen. 031/342222.
- FRONTAAL, Regentiestraat 82, 2700 St. Nikolaas. 031/769837.
- GLTWEE, Capucijnengang 6, Maastricht. 043/17764.
- HOUDOE, (Kempenische popgroep) p/a de Rode Klaver 073/565809
- St. Juttemis (Fanfare), Valkenburgstr. 11, Meliskerke, (Zeeland).
- KUNSTWERKT, Frans Halsstr. 22, Haarlem.
- KOPSPHEL, Aktieservice vzw, Breughelstr. 31-33, 2000 Antwerpen. 031/186940.
- KLADDERADATSCH, Athlonestraat 8, Nijmegen. 080/221907.
- Poppengroep KATRIJN (heeft een nieuw spel over kernenergie in voorbereiding) Cornelis Robolstraat 56, Utrecht.
- DE LOEIENDE KOEVOET, (wij kennen slechts 't telefoonnummer:) 020/768772.
- DE MAATJES, (hun L.P. komt zo uit, met o.a. "Sluiten, sluiten, sluiten die centrale"), Lawicksallé 26, Wageningen. 08370/13814.
- NIEUWE KOMEDIE, Westduinweg 230, Den Haag. 070/547104.
- NIJMEEGSE STADSGUERILLA, Floraweg 23, Nijmegen.
- OIDIKAT, Tweede Walstraat 157, Nijmegen. 080/222653.
- Poppentheater PARCIVAL, Willem Joppe, Brakstraat 9-11, Middelburg. 01180-16171.
- PROGRES FILMS, Koningsstraat 243, 1030 Brussel. 02/2180960.
- PROLOOG, Cyclamenstraat 1, Eindhoven. 040/124045.
- RAPALJE, F.C. Dondersstraat 47 bis, Utrecht. 030/731147.
- ROTTERDAMSE KUNSTSTICHTING. Lijnbaancentrum, Rotterdam. (Vragen naar Albert Roskam). 010-115811.
- SOLIEDAIR, Nieuwlandstraat 3a, Tilburg. 013/361230.
- SOLIDARITEITS FILMS, De Roy van Zuydenwijnlaan 8, Breda. 076/148291.
- STRIJDORKEST 7, (voor liederen tegen de neutronenbom en de koude oorlog) Dorpsstraat 45, Benthuisen. 079/314698.

- SYMPTOOM-KOOR. Gewad 5, 9000 Gent. 091/236882.
- SMALFILMSTUDIO, Jezusstraat 38, 2000 Antwerpen. 031/337355.
- STUDIO 38, Wilheminaapark 38, Tilburg. 013/435539.
- Theatergroep TENTAKEL, Tolstraat 61, 2000 Antwerpen. 031/378166.
- TOEKANFILMS, Jacob van Arteveldestr. 63, 9000 Gent. 091/234948.
- VAKA, Van Elewijckstraat 35, 1050 Brussel. 02/6401998.
- VAKS, Breughelstraat 31-33, 2000 Antwerpen. 031/186560.
- WERKTUIG, Prins Hendrikstraat 47, Eindhoven. 040/449143.

Vervolgens nog een aantal groepen, die op de programma's van de verschillende manifestaties voorkwamen en waarvan we slechts een telefoonnummer hebben. Vraag zelf even; wat ze precies te bieden hebben:

De AARDAPPELETERS, Rotterdam, 010/158800; BRUINWERK, Rotterdam, 010/669011; FLITS, Wageningen, 08370/83802; JAKKES, Enschede, 052/300982; JOOP STEUNZOOLO PRODUCTIES, Amsterdam, 020/267926; KLEIN ORKEST (van de akties rond 'Tivoli Tijdelyk') Utrecht, 030/13539; STRAATORKEST ALKMAAR, 072/155226; WIM (Werkgroep Improviserende Muziek) Nijmegen. 080-561117.

INHOUD

1. STRIJKKULTUUR IS MOOI, MAAR WIE LOST DE MENSEN OP DE BARRIKADEN AF? Over de invloed van het verzet tegen de atoomdreiging op de strijdcultuur. JAN SMEETS. Blz. 1.
2. VAKA EN VAKS, HET VERSCHIL ZIT NIET ALLEEN IN DE STAART. Interview met vertegenwoordigers van de Belgische bewegingen tegen kernenergie en kernwapens. DE REDAKTIE. Blz. 5.
3. DE NEDERLANDSE KEMPEN - DE BEVOLKING EN DE BEWEGING TEGEN KERNENERGIE. Een analyse. PIET BUYTELS. Blz. 8.
4. ALS MOL ONS 'T LEVEN LAAT, ZIEN WE MALKANDER WEER, AKTIEMUZIEK IN DE KEMPEN. Interview met Harrie en Nel Franken. JAN SMEETS. Blz. 14.
5. POEZIE, gedichten van PROLOOG, AD VAN ROSMALEN, VIONA WESTRA, STEFAAN VAN DEN BREMT EN GABRIEL COUSIN. Blz. 16.
6. TWEE PLANKEN EN EEN HART VOL WOEDE. Een overzicht van programma's over de strijd tegen de gevolgen van atoomsplitsing. Over het werk van Diskus, Gltwee, De Nieuwe Komedie, Proloog, Fistel, Oidikat, Studio 38, Solidariteits Films, e.a. DE REDAKTIE. Blz. 18.
7. IMPROVISEREN IN EEN ATOOMSCHUIKELDER, over het theaterwerk van Tentakel tegen kernenergie. WILLY DE GREEF. Blz. 22.
8. EEN BOM IN DE FOYER, draaiboek van een manifestatie van KOPSPEL. Blz. 25.
9. DE BOL VAN BORSSELE, een poppenspel, dat de konsekwenties van kernenergie aan kinderen uitlegt. WILLEM JOPPE. Blz. 27.
10. PAUL KOECK, BERTHOLD 1200, of het repertoiretooneel "in aktie". WILLY DE GREEF. Blz. 28.
11. KAMAGURKA. Blz. 29.
12. ALEX VAN GEET - PRIVAT SHELTER. Een low-budget film over leven in een schuikelder. WILLY DE GREEF. Blz. 30.
13. FILMS over de atoomdreiging. LUC PIEN. Blz. 31.
14. EEN NIEUW LIED OP DEN BANGEN TIJD, over het repertoire van 't kernenergieverzet in Nederland. PETER KOENE. Blz. 32.
15. LIEDJES, van Harrie Franken, Frontaal, Tentakel, Vuile Mong, Symptoom-Koor. Blz. 35.
16. DAG AARDE, over Nicole, die per ongeluk een gegengageerd singletje maakte; van onze showpaginaredakteur WILLY DE GREEF. Blz. 37.
17. ATOOMVRIJE MUZIEK? JA BEDANKT! Atoomverzet in de popmuziek. FRED BROUWERS. Blz. 39.
18. ADRESSEN. Blz. 40.

**KERNENERGIE
HOOFDZAAK**

Ontwerp: De Rode Draad, Postbus 15298 A'dam

KULTUREEL FRONT
driemaandelijks tijdschrift
6de jaargang, nr. 21

oktober 1981

Verantwoordelijke uitgever:
M. van Kerkhoven,
Sanderusstraat 15,
2000 Antwerpen, België.